
La normativa i l'estàndard de la llengua catalana avui

PID_00255882

Jordi Ginebra

Temps mínim de dedicació recomanat: 4 hores

Jordi Ginebra

Llicenciat (1984) i doctor (1991) en Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona, amb premi extraordinari de doctorat. Catedràtic de Lingüística Catalana de la Universitat Rovira i Virgili. Ha centrat el seu interès en la sintaxi, la normativa gramatical, la fraseologia i la història de la llengua. És autor del *Diccionari d'ús dels verbs catalans* (1999) (amb Anna Montserrat), i de llibres com *Llengua i política en el pensament d'Antoni Rovira i Virgili* (2006), *Pompeu Fabra: vida i obra* (2007) (amb Joan Solà), *Llengua, nació i modernitat* (2010) i el recent *La nova normativa de l'Institut d'Estudis Catalans. Guia pràctica* (2017).

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. La codificació del català del 1939 als nostres dies	7
1.1. El període del 1939 al 2016	7
1.1.1. L'etapa de la dictadura	7
1.1.2. De l'inici del període democràtic al 1990	8
1.1.3. De la publicació de la <i>Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana</i> al 2016	9
1.2. La nova gramàtica i la nova ortografia de l'Institut d'Estudis Catalans	10
1.2.1. Introducció	10
1.2.2. Característiques de la nova gramàtica	10
2. Ortografia	14
2.1. Introducció	14
2.2. Novetats de l' <i>Ortografia catalana</i>	14
3. Fonètica i estàndard oral	22
3.1. Introducció	22
3.2. Les propostes de l'Institut d'Estudis Catalans per a l'estàndard oral	23
3.3. Fonètica normativa i estàndard oral a la GIEC i a l'OIEC	24
3.3.1. Consideracions generals	24
3.3.2. Alguns canvis en relació amb les propostes del 1990 i 1992	25
4. Lèxic i terminologia	27
4.1. El lèxic general. Preliminar	27
4.2. El lèxic general. El DIEC2	27
4.3. Nou lèxic normatiu que recullen l' <i>Ortografia catalana</i> i la <i>Gramàtica de la llengua catalana</i>	29
4.4. Altres obres de referència sobre el lèxic català	30
4.5. La terminologia	31
5. Morfologia	33
5.1. Introducció	33
5.2. Punts rellevants i novetats de la <i>Gramàtica</i> en morfologia	33
6. Sintaxi	39

6.1. Introducció	39
6.2. Reconeixement de construccions que s'havien estès o generalitzat en la llengua estàndard	40
6.3. Acceptació d'usos fins ara absents generalment de la llengua estàndard que certs autors havien proposat d'admetre	41
6.4. Admissió de construccions com a resultat de nous estudis i anàlisis	42
6.5. Admissió de certes contruccions en contrast o en conflicte amb la tradició normativa	43
6.6. Concreció i precisió sobre punts que generaven vacil·lació o dubtes	44
6.7. Ratificació de preceptes de la tradició normativa	44
6.8. Continuitat en l'exclusió de certs trets o variants	45
Bibliografia	47

Introducció

L'assignatura *La normativa de la llengua catalana* pretén proporcionar-vos una visió global, aprofundida i crítica de la normativa de la llengua catalana, tant des del vessant històric i conceptual com, sobretot, des del punt de vista gramatical. Aquesta visió global exigeix, en primer lloc, una descripció del sentit i de les funcions de la llengua normativa en les societats contemporànies i del marc general en el qual se situa el concepte de normativa lingüística, i això és el que heu trobat al mòdul «Planificació, codificació i estandardització de les llengües». També exigeix un estudi del procés de formació i implantació de la codificació de Pompeu Fabra (1868-1948), l'artífex del català estàndard contemporani, que és el que heu trobat al mòdul «Pompeu Fabra i la codificació del català». Finalment, exigeix l'estudi de la situació actual de la llengua catalana en relació amb la normativa lingüística i el procés d'estandardització, que és el que farem en aquest mòdul.

En el primer apartat farem un breu recorregut històric per conèixer les vicissituds relacionades amb la normativa i l'estàndard des del final de la Guerra Civil espanyola fins a l'any 2016, un any molt important, perquè és l'any que es va publicar la nova *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans i l'any que es va aprovar la nova *Ortografia catalana*, que va adquirir la forma definitiva l'any 2017. En el segon apartat estudiarem les principals novetats de la nova *Ortografia*. En el tercer apartat estudiarem les directrius de l'Institut d'Estudis Catalans sobre fonètica normativa i estàndard oral, que es contenen en dos treballs, del 1990 i del 1992, i que també es recullen, amb alguna modificació, en els nous textos normatius. En l'apartat quart tractarem el lèxic i la terminologia, i això significa que, sobretot, farem una descripció del DIEC2, el diccionari normatiu oficial, i que també ens referirem al nou lèxic normatiu que recullen l'*Ortografia catalana* i la *Gramàtica de la llengua catalana*. A l'apartat cinquè estudiarem els punts rellevants i les novetats de la *Gramàtica de la llengua catalana* en matèria de morfologia, i en el sisè apartat descriurem i exemplificarem les principals novetats en matèria de sintaxi.

Objectius

Els objectius que heu d'haver assolit després d'haver treballar els materials didàctics d'aquest mòdul es poden resumir de la manera següent:

- 1.** Tenir una visió sintètica però completa de l'estat de la llengua catalana des del 1939 fins al 2017 en relació amb la qüestió de la codificació i l'estandardització lingüístiques.
- 2.** Conèixer les principals novetats de l'*Ortografia catalana* (2017) de l'Institut d'Estudis Catalans.
- 3.** Identificar els principals textos normatius, i saber caracteritzar-los, sobre fonètica i estàndard oral.
- 4.** Conèixer les principals característiques del DIEC2, tenir coneixement d'altres obres que són referents per al lèxic de l'estàndard català i tenir coneixements generals sobre el treball actual en terminologia catalana.
- 5.** Conèixer les principals característiques de la nova *Gramàtica de la llengua catalana* en matèria de morfologia i de sintaxi.

1. La codificació del català del 1939 als nostres dies

1.1. El període del 1939 al 2016

1.1.1. L'etapa de la dictadura

A partir del 1939, amb la victòria militar del general Franco i la consegüent instauració de la dictadura franquista, el procés d'estandardització de la llengua catalana es va col·lapsar. El català va ser prohibit en totes les esferes de la vida pública i va ser objecte d'una repressió absoluta. Les condicions polítiques i socials necessàries per al desenvolupament de la varietat estàndard van desaparèixer. L'Institut d'Estudis Catalans va perdre la seva condició d'entitat oficial.

Durant molt de temps el català formal es va veure reduït a publicacions clandestines o semiclandestines i, tot i que de mica en mica es va anar autoritzant la impressió de llibres i revistes, les condicions sociopolítiques en què vivia la llengua no permetien debats ni reflexions de gran abast a propòsit de la normativa de la llengua. El que va passar és que la situació va provocar una certa sacralització del codi establert per Fabra i, en sacralitzar-se, va tendir a ser interpretada de manera molt rígida. En la dècada dels seixanta, gràcies al fet que el règim franquista va iniciar una tímida política d'una certa liberalització cultural, els problemes relatius a l'actualització de la normativa lingüística van poder ser objecte d'un discret debat públic.

Pel que fa a les poques obres o estudis que es van poder publicar encaminats a actualitzar o afinar el codi normatiu, cal destacar la *Gramàtica valenciana* de Manuel Sanchis Guarner (1950), que representa el primer esforç d'adaptar la norma als usuaris valencians, tenint en compte les particularitats territorials, sobretot en la part de morfologia; la *Gramàtica catalana* pòstuma del mateix Pompeu Fabra (1956), que, en comparació amb la gramàtica oficial, es mostrava moderadament més flexible; la *Gramàtica catalana* d'Antoni M. Badia i Margarit (1962) –que feia avançar una mica en el coneixement d'algun detall (per exemple, oferia la primera sistematització de la problemàtica de l'ús dels verbs *ser* i *estar*)–; la *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears* (1968), de Francesc de Borja Moll, i, en el terreny de l'actualització del lèxic científicotècnic i en el de la fixació i divulgació de topònims i noms propis (especialment els estrangers) i de termes i designacions de caràcter enciclopèdic, la *Gran enciclopèdia catalana* (1969-1980).

1.1.2. De l'inici del període democràtic al 1990

A partir de finals de la dècada dels setanta, amb la recuperació de les institucions democràtiques de l'autogovern, la llengua catalana va accedir al sistema regular d'ensenyament, a la televisió, a la premsa i a la vida política i administrativa. És el que es va denominar la *normalització lingüística*. El català va deixar de ser un assumpte de nuclis particularment sensibles i compromesos i va esdevenir, almenys fins a cert punt, llengua de masses. El català conqueria àmbits d'ús formals i entrava de nou, doncs, en un marc històric d'estandardització, i, per tant, en un context de demanda d'eines, recursos i criteris per a la concreció, actualitzada i modernitzada, d'una varietat general de referència.

La situació política i social, a més, requeria tenir en compte alguns elements que separaven notablement el moment històric actual del moment en què Pompeu Fabra havia realitzat la codificació de la llengua. Aquests elements eren bàsicament la situació sociolingüística (amplis sectors de la població amb un coneixement molt reduït del català, no sols del català escrit, sinó també del català parlat, i amb unes possibilitats limitades d'assimilar còmodament el model normatiu de llengua), i el canvi i la diversificació en les formes de comunicació de massa (protagonisme creixent de la llengua oral i dels registres informals de gran abast, lligats a una percepció general que els models lingüístics havien de ser menys rígids i menys homogenis). Aquesta situació va fer esclatar una polèmica pública al voltant del model de llengua dels mitjans de comunicació de massa. Les posicions es van polaritzar: entre els qui van participar en el debat –gramàtics, professors, correctors, escriptors, periodistes, traductors–, els uns es van arrencar entre els defensors d'un català formal més acostat al de la llengua parlada (encara que fos al preu d'admetre certs castellanismes), i els altres van posicionar-se en defensa d'un model més en sintonia amb la tradició escrita del postfabrisme.

Durant aquesta època van veure la llum algunes publicacions no institucionals orientades a promoure el debat al voltant de la normativa lingüística i a actualitzar i modernitzar la varietat estàndard de la llengua. Cal destacar, així, el *Diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana (1982); els tres volums que recollien les actes de les Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa (1984, 1987, 1989), impulsades pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona; els llibres *Qüestions controvertides de sintaxi catalana* (1987) i *Lingüística i normativa* (1990) de Joan Solà, i els primers llibres d'estil o textos sobre el model de llengua als mitjans de comunicació de massa: *Un model de llengua pels mitjans de comunicació. Llibre d'estil del Diari de Barcelona* (1987), *La llengua als mitjans de comunicació. Actes de les Jornades sobre la Llengua Oral als Mitjans de Comunicació Valencians* (1990), *Manual d'ús de l'estàndard oral* (1990), de Josep Lacreu, i *La llengua dels mitjans de comunicació* (1990), de Toni Mollà.

1.1.3. De la publicació de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana al 2016*

En aquesta nova situació de normalització social i política de la llengua catalana (i de debat al voltant de l'estàndard català), molts agents implicats professionalment o políticament en la qüestió de l'idioma van sol·licitar públicament la intervenció de l'Institut d'Estudis Catalans, que llavors també sortia d'un període complex i difícil i començava a organitzar-se per participar de nou en la vida cultural i científica del país. La primera resposta de guix de l'Institut a aquesta demanda d'intervenció no va arribar fins a l'any 1990, amb la publicació de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana I. Fonètica*. Després la va seguir, el 1992, la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana II. Morfologia*. El 1995 es va publicar el *Diccionari de la llengua catalana*, el nou diccionari normatiu oficial, que havia estat, com s'ha dit, una obra llargament esperada. El 2007 se'n va publicar una segona edició, que constitueix actualment el repertori lèxic normatiu oficial.

Després de la publicació del diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, les expectatives van centrar-se en la gramàtica. Els diferents nuclis de professionals de la llengua i els sectors especialment relacionats amb la producció i l'ensenyament de la llengua estàndard –entre els quals destacaven els mestres i professors i els col·lectius vinculats als mitjans de comunicació de massa– van intensificar la demanda, però la nova gramàtica no va arribar fins gairebé deu anys després, el 2016.

D'altra banda, d'aquest període posterior a la publicació del diccionari cal destacar la creació oficial, el 1998, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que converteix, per a la llengua catalana, el model de planificació del corpus de monocèntric en parcialment policèntric. L'activitat normativa de l'Acadèmia s'ha concretat principalment en la redacció d'una *Gramàtica normativa valenciana* (2006) i d'un *Diccionari normatiu valencià* (2016).

Entre el 1990 (any de la publicació del primer opuscle de la *Proposta*) i el 2016 (any de publicació de la gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans), es van editar unes quantes obres que han contribuït a perfilar i fixar la varietat estàndard del català o certs aspectes formals i ortotipogràfics d'aquesta varietat. Són, entre altres, *El 9 Nou. Manual de redacció i estil* (1991), d'Eusebi Coromina; *Diccionari d'abreviacions*, de Josep M. Mestres i Josefina Guillén (1992); *Gramàtica de la llengua catalana* (1994), d'Antoni M. Badia i Margarit; *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* (1994-1995), de Josep Ruaix; *Sintaxi normativa: estat de la qüestió* (1994), de Joan Solà; *Diccionari valencià* (dirigit per Josep Lacreu, amb l'aval conjunt de la Generalitat Valenciana i l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana); *Manual d'estil. Laredacció i l'edició de textos* de Josep M. Mestres, Joan Costa, Mireia Oliva i Ricard Fité (1995); *Ortotipografia. Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic* (1995), de Josep M. Pujol i Joan Solà; *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona* (1995); *El català a TV3. Llibre d'estil* (1995); *Alfa. Mètode d'autocorrecció gramatical assistida* (1995), de Jaume Morey, Joan Melià i Jaume Corbera; *El llibre de la llengua catalana*, de Jordi Badia, Núria Brugarolas, Rafael Torné i Xavier Fargas (1997); *Llibre d'estil del diari Avui* (1997); *Gran diccionari de la llengua catalana* (1998); *Diccionari d'ús dels verbs catalans* (1999), de Jordi Ginebra i Anna Montserrat; *Gran diccionari 62 de la llengua catalana* (2000), dirigit per Lluís López del Castillo, i *Gramàtica normativa valenciana* (2006) i *Diccionari normatiu valencià* (2016), de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (obres a les quals ja ens hem referit, que es poden consultar també en línia).

1.2. La nova gramàtica i la nova ortografia de l'Institut d'Estudis Catalans

1.2.1. Introducció

L'any 2016 l'Institut d'Estudis Catalans va publicar la *Gramàtica de la llengua catalana*, que substituïa, com a text normatiu oficial, la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra de 1933. Es tracta d'un text extens, de més de mil quatre-centes pàgines. L'Institut, a més, va considerar convenient publicar com a obra independent una *Ortografia catalana*, que va enllestir també el 2016 i va completar com a text definitiu imprès en paper el 2017.

1.2.2. Característiques de la nova gramàtica

1) Obra descriptiva

Avui està àmpliament acceptat entre lingüistes que no es pot **prescriure** (fer gramàtica normativa) sense **descriure**. La normativa ha de partir d'una bona descripció de la llengua. La gramàtica descriptiva proporciona a la gramàtica normativa els conceptes i la terminologia necessaris per poder referir-se als fenòmens de la llengua amb propietat i coherència, i li proporciona també les dades que la gramàtica normativa ha de tenir en compte a l'hora d'establir els preceptes pertinents.

Encara que això no impliqui necessàriament que una gramàtica normativa hagi de tenir intenció descriptiva, perquè conceptualment la lingüística descriptiva i la lingüística normativa –malgrat que estan estretament relacionades– són activitats de naturalesa diferent, el cas és que l'Institut d'Estudis Catalans ha redactat la *Gramàtica de la llengua catalana* amb l'objectiu que sigui un text descriptiu. Aquest fet, que d'una banda es pot considerar positiu perquè mostra la voluntat d'allunyar-se de l'enfocament prescriptivista tradicional, rígid i monolític, presenta l'inconvenient que converteix la gramàtica en un text molt extens, poc funcional i poc manejable, i en el qual no sempre és fàcil per al lector discriminar entre els enuncisats de valor descriptiu i els enuncisats de valor prescriptiu.

2) Obra normativa

La nova gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans té l'objectiu d'establir la normativa de la llengua catalana. És també, doncs, una gramàtica normativa. De tota manera, com que, d'acord amb el que s'acaba de dir, l'Institut vol allunyar-se de l'enfocament prescriptivista rígid, no utilitza les tradicionals etiquetes *correcte* i *incorrecte*. Les expressions que fa servir per indicar que un

tret no és normatiu són d'una altra mena. Parla de trets que «no són propis dels registres formals», que no transcendeixen «més enllà dels registres informals», que «no són adequats», etc.

La gramàtica normativa tradicionalment ha fet servir les etiquetes *correcte* i *incorrecte* per indicar «adequat/inadequat a la llengua estàndard», i això ha conduït molta gent a pensar que els usos propis de les varietats diferents de l'estàndard són usos incorrectes, dolents, de categoria inferior, que cal evitar. Però els usos propis de les varietats que no són l'estàndard no són incorrectes en sentit absolut (són genuïns i són adequats al seu espai i a les seves circumstàncies). Aquest és un altre motiu que ha dut l'Institut a no parlar de correcció i incorrecció: per evitar malentesos –per evitar que els usuaris del català pensin que els trets que no pertanyen a l'estàndard són trets incorrectes en sentit absolut.

3) Obra atenta a la variació de la llengua

La nova gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans té el propòsit de presentar la llengua com un sistema amb variació interna. Per aquest motiu fa referència a trets –propis dels registres informals o propis de certes àrees geogràfiques– que no pertanyen a l'estàndard. Rere aquest propòsit hi ha la voluntat de mostrar que hi ha usos que no són adequats a la modalitat formal però que són genuïns (que no són, doncs, incorrectes en sentit absolut). En aquest punt, doncs, la nova gramàtica va més enllà del que tradicionalment es considera la feina d'una gramàtica normativa, perquè també vol orientar els usuaris en relació amb les varietats i els registres que queden fora de l'estàndard.

En aquest punt la nova gramàtica manté les orientacions ja seguides el 1990 i el 1992 en els dos opuscles de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* (vegeu l'apartat 3.2.): se centra sobretot en els usos propis dels registres formals, ja que són els més habituals en la comunicació no circumscrita a una determinada varietat territorial, però codifica també a propòsit de «gèneres de comunicació d'àmbit general escrits i orals en què la situació de comunicació és informal», perquè «també cal donar compte dels trets propis dels registres informals» (pàg. 22).

Aquesta orientació no deixa de presentar problemes, ja que, com se sap, la gramàtica normativa té com a objectiu establir la varietat estàndard, que és el model general dels àmbits d'ús formals. Obliga, per tant, a concebre l'existència d'un estàndard informal o col·loquial, que és un concepte aliè a la planificació lingüística del corpus. D'altra banda, també resulta problemàtica la idea que els registres informals hagin de ser espai d'intervenció normativa.

El prestigiós sociolingüista britànic Peter Trudgill ha escrit més d'una vegada que la varietat estàndard no té res a veure amb la formalitat o la informalitat, però cal entendre que, per l'específica situació sociolingüística del Regne Unit, Trudgill identifica el concepte d'estàndard amb el de sociolecte de les classes cultes urbanes. Aquest sociolecte,

efectivament, com a varietat de grup, pot operar en situacions formals i en situacions informals.

Sigui com sigui, el que cal destacar del plantejament de la gramàtica en aquest punt és la voluntat d'orientar els usuaris a l'hora d'haver-se de comunicar en unes situacions que no són formals, però que poden requerir un model de llengua fins a cert punt controlat o planificat, i ajudar-los a entendre que en aquestes situacions no és necessari que recorrin al model dels àmbits d'ús formals.

4) Obra que estableix la norma a mesura que descriu el funcionament de l'idioma

La nova gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans és descriptiva i normativa, com hem dit. Tanmateix, això no vol dir que en el cos de l'obra apareguin clarament separats un conjunt d'enunciats de valor descriptiu i un conjunt d'enunciats de valor normatiu. Més aviat s'esdevé, generalment, el contrari: no hi ha separació. Per tant, cal interpretar els enunciats neutres de la gramàtica com a enunciats amb doble valor (descriptiu i normatiu). Així, la introducció ens diu que l'obra «és una gramàtica que presenta la norma a mesura que es descabdella la descripció detallada de les formes i construccions lingüístiques», i que en les seves pàgines «s'estableix la norma a mesura que es descriu el funcionament gramatical de la llengua» (GIEC, pàg. 21).

Això és així perquè els enunciats de la gramàtica descriptiva i els enunciats de la gramàtica normativa poden coincidir formalment. Un enunciat com «El plural de *cap* és *caps*» és un enunciat que pertany a la gramàtica descriptiva catalana i que també pertany a la gramàtica normativa de la llengua catalana. La diferència és el **valor de l'enunciat**. Per a la gramàtica descriptiva, constitueix un fet que s'observa i s'enregistra. Per a la gramàtica normativa, constitueix un precepte. Quan la normativa ens diu «El plural de *cap* és *caps*» cal entendre que ens diu «El plural de *cap* ha de ser *caps*» (en les actuacions que conformen la modalitat usada en els àmbits d'ús formals).

5) Obra que instaura un polimorfisme moderadament jeràrquic

La interpretació del valor dels enunciats de la gramàtica pot resultar més complexa en els casos en què, després d'haver-se descrit dues variants, apareixen expressions que indiquen que una de les opcions és «preferible en els registres formals». El lector de l'obra es pot plantejar si l'opció que s'ha descrit i que no ha estat classificada com a «preferible» és una opció considerada normativa i, per tant, adequada a l'estàndard. La resposta, però, sembla clara: és una opció adequada a l'estàndard, ja que, quan no ho és, s'assenyala explícitament, per mitjà de fórmules diverses, que només és pròpia de registres informals o que no és acceptable o admissible en registres formals.

Cal tenir en compte que, en un discurs, els enunciats neutres es poden interpretar amb doble valor (descriptiu i normatiu) quan no contenen elements que necessàriament alteren la possibilitat d'aquesta doble interpretació. Hi ha unitats lingüístiques específiques (marques de modalitat o de força il·locutiva) que, quan s'insereixen en l'enunciat, desactiven un dels valors. El mot *preferible*, per exemple, és un marcador incompatible amb una formulació de valor prescriptiu, i, per tant, la presència d'aquest element –que introdueix el factor de la discrecionalitat– impedeix que l'opció a la qual es refereix pugui ser considerada l'única opció normativament vàlida. Per tant, quan la gramàtica indica que, de dues variants, una és, per exemple, *preferible* en els registres formals, no indica pas que l'altra no sigui normativa, sinó que estableix un polimorfisme normatiu moderadament jerarquitzat.

El lector es pot preguntar, llavors, com és que l'Institut d'Estudis Catalans proporciona de vegades dues opcions normatives (dues opcions per a la llengua estàndard) i després en declara una *preferible*. La raó cal buscar-la en el fet que l'Institut d'Estudis Catalans, a més d'institució normativa, és també un *agent estandarditzador*. Com a autoritat normativa declara que totes dues possibilitats són adequades, però alhora vol fer conèixer quina és la seva opció com a agent estandarditzador.

2. Ortografia

2.1. Introducció

L'ortografia catalana contemporània va quedar fixada amb les *Normes ortogràfiques* del 1913 i amb el *Diccionari ortogràfic* de 1917. Posteriorment, l'IEC va rectificar, el 1984, l'ortografia dels noms singulars acabats fins llavors en *-as* (per exemple, *àlias* i *Messias* van esdevenir *àlies* i *Messies*); va establir, l'any 1992, uns criteris nous relatius a la grafia dels compostos i dels derivats de mots que presenten etimològicament una *essa* inicial seguida de consonant, i l'any 1993 va adoptar un acord sobre l'ús dels signes d'interrogació, que recomanava usar només el signe de tancament. L'any 1995, amb motiu de la publicació del DIEC1, l'IEC va realitzar una reforma ortogràfica parcial, bàsicament orientada a reduir la complexitat en l'ús dels guionets (per exemple, *àudio-visual* passava a escriure's *audiovisual*, *sòcio-lingüístic* passava a *sociolingüístic*, *ex-ministre* a *exministre*, *pseudo-paràlisi* a *pseudoparàlisi*, *vicerector* a *vicerector*, *col-i-flor* a *coliflor*, i *vist-i-plau* a *vistiplau*). D'altra banda, al País Valencià és normal marcar amb accent agut les *e* (que allí són tancades) de mots com *café*, *depén*, *interés* i *comprén*, encara que aquest polimorfisme no apareix recollit pròpiament als textos de Fabra considerats preceptius.

Com hem assenyalat, juntament amb la nova gramàtica catalana l'IEC ha publicat també una *Ortografia catalana* (2017) –que es pot consultar en línia al web de la institució–, que recull la normativa ortogràfica vigent des de l'època de Pompeu Fabra i incorpora i sistematitza els canvis que s'hi han anat introduint al llarg dels anys, sobretot els que van tenir lloc amb motiu de l'edició del DIEC1. A més, inclou les darreres modificacions aprovades per la Secció Filològica respecte d'algunes normes que havien estat motiu de controvèrsia o que simplement es consideraven poc reeixides.

2.2. Novetats de l'*Ortografia catalana*

Els canvis més notables que presenta la nova *Ortografia catalana* de l'IEC són els següents:

1) Supressió dels accents diacrítics

El canvi més visible que presenta la nova *Ortografia catalana* és la reducció de la llista dels mots afectats per l'accent diacrític, que queda limitat a quinze casos, tots monosíl·labs d'ús freqüent. D'acord amb l'Institut d'Estudis Catalans, la manca d'una norma explícita que regulés l'ús d'aquest accent i la diversitat de funcions que exercia havia desembocat en una llista considerable de casos que calia memoritzar per poder escriure correctament. L'Institut també fa saber

que la simplificació de l'ús del diacrític afavoreix l'aprenentatge de l'ortografia, perquè, tot i tenir una àmplia franja d'arbitrarietat, s'ha de poder ensenyar i aprendre a partir de regles clares i senzilles.

Al moment de publicar-se aquesta nova ortografia, certs sectors de l'opinió pública van reaccionar amb contundència contra la decisió relativa a la reducció dels diacrítics, argumentant que, amb aquesta reducció, es privava el català de part de la seva riquesa. Cal saber que aquest argument no té cap entitat científica, perquè la riquesa de la llengües no té res a veure amb l'ortografia. Tampoc no té cap sentit un altre argument que es va difondre per desacreditar la reducció, que deia que amb la supressió dels diacrítics la llengua catalana s'acostava més al castellà. De fet, tenien més consistència certes veus que van fer propostes en sentit contrari: suprimir completament els accents diacrítics.

Els accents diacrítics queden reduïts als dels quinze mots següents:

bé

Déu/déu

és

mà (mans)

més

món (mons)

pèl

què

sé

sí

sòl

són

té

ús

vós

No s'aplica l'accent diacrític en els compostos i derivats d'aquests mots (*adeu, adeu-siau, rodamon, a contrapel, entresol, subsol*), però sí en els que s'escriuen amb guionet (*déu-vos-guard*).

2) Duplicació de la *r*

L'IEC ha fet un cert progrés, reduït, orientat a fer correspondre regularment les dues articulacions ròtiques (vibrant i bategant) amb els signes *rr* i *r*. Així, tot i que quan el so [r] apareix entre vocals precedit d'un prefix o d'un radical encara s'escriu generalment *r*, s'escriuen amb *rr* les paraules següents:

a) els mots formats amb el prefix *a-* (privatiu) i *a-* (verbalitzador)

arrafidi, arreflèxia, arrítmia, arrize, arraconar, arrececar, arrengher, arrencar, arromancar, arruïnar

b) els mots formats amb el prefix *cor-* (variant de *con-*)

corredemptor, correferent, corregnar, correligionari, correpressor, corresponsable

c) els mots formats amb el prefix *ir-* (variant de *in-*)

irracional, irreal, irregular, irresolt, irreverent, irrompible

d) el mot *erradicar* i derivats

erradicar, erradicació, erradicatiu

e) alguns mots prefixats ja formats en llatí

prerrogativa, prorata, pròrroga, prorrompre, virrei

f) els compostos manllevats

aiguarràs, bancarrota, xafarranxo

g) els delocutius

arreveure, anorrear

h) els compostos amb els radicals d'origen grec *raqui(o)* ('columna vertebral'), *reo* ('corrent'), *rin(o)* ('nas'), *rinco* ('trompa, bec'), *riz(o)* ('arrel'), *rodo* ('rosa')

cefalorraquidi, batirreòmetre, cetorrínid, nematorrinc, arrizòfit, cinorròdon

i) els compostos amb les terminacions *-rràfia* ('costura, sutura'), *-rràgia* ('vessament'), *rea* ('flux'), *-rrexí* ('ruptura, esquinç') i *-rroide*

arteriorràfia, hemorràgia, amenorrea, diarrea, cariorrexí, hemorroide

3) No duplicació de la s

En la qüestió de la duplicació de la *s* per representar de manera sistemàtica el so alveolar fricatiu sord, l'IEC no ha fet una reforma anàloga a la de la distribució de *r/rr*. Així, continuem escrivint *asèptic*, *asimetria*, *telesèrie*, *asexual*, *contrasenya*, *sobresalt*, *polisèmia*, etc.

Cal tenir en compte, però, que sí que escrivim, entre altres, *sotssecretari*, *sotssíndic*, *transsexual*, *transsiberià*, *transsubstanciació* i *Transsilvània*, perquè en aquests casos la doble *s* és el resultat de la contigüitat de la *s* final del prefix i la *s* inicial del primitiu. I que escrivim *pressuposar*, *pressupost*, *prosseguir*, *forassenyat* i *tornassol* –entre altres– perquè són compostos i derivats ja formats en llatí, manllevats o mots antics que ja tenen una tradició consolidada amb aquesta grafia.

Finalment, cal fer notar que l'IEC continua mantenint l'estranya i singular oposició gràfica *qualsevol/qualsevol*, *qualsevulla/qualsevulla* per distingir el singular i el plural d'aquests quantificadors.

4) Modificació lleu de l'ús del guionet

a) El guionet es manté en els conjunts formats per un substantiu o un adjectiu precedit de l'adverbi *no* que han assolit un alt grau de lexicalització; en aquests casos, *no* es comporta com un prefix. Corresponen a conceptes ben fixats, propis del llenguatge d'especialitat:

pacte de no-agressió

el no-alineament

els països no-alineats

la no-bel-ligerància

les nacions no-bel-ligerants

la no-ingerència

el principi de no-intervenció

un no-electròlit

un no-metall

el no-jo

el no-res

la no-violència els no-violents

prosa de no-ficció

els no-creients

la no-figuració

art no-figuratiu

geometria no-euclidiana

En canvi, altres expressions no han assolit aquest grau de lexicalització, i llavors el *no* manté el seu valor d'adverbi, i el significat de l'expressió és el contrari del que tindria sense *no*. Aquestes expressions s'escriuen sense guionet:

la no confessionalitat (de l'Estat)

la no convertibilitat (del dòlar)

la no compareixença (a una convocatòria)

la no existència (d'un llenguatge literari)

la no obligatorietat (de la vacunació)

tractat de no proliferació nuclear

la no submissió (a l'URSS)

els no matriculats

els no residents

un substantiu no comptable

una organització no governamental

una equació no lineal

la comunicació no verbal

un pres no violent

b) S'escriu guionet quan el prefix precedeix majúscules, xifres, símbols, cometes o mots en cursiva:

anti-OTAN

fluorescència anti-Stokes

ex-Iugoslàvia

ex-URSS

l'Europa post-Maastricht

l'era pre-Gutenberg

Pseudo-Dionís

selecció sub-21

pel·lícula super-8

globulina anti-D

un ex-«hippy»

manifestació anti-skinheads

Davant majúscula, però, el mot prefixat s'escriu aglutinat si constitueix un nou nom propi:

Antiatles, Anticrist, Cisjordània, Prealps, Prepirineu, Transcaucàsia

c) S'escriu guionet quan el prefix precedeix una locució o un sintagma lexicalitzat:

manifestació anti-cascos blaus

al·legat anti-pena de mort

ex-conseller en cap

ex-directora general

ex-Unió Soviètica

l'ambient pre-Segona Guerra Mundial

manifestació pro-dret de vaga

pseudo-petita burgesia

vice-primer ministre

d) S'escriu guionet quan el prefix precedeix un mot que ja porta guionet:

actitud anti-nord-americana

e) S'escriu guionet en els numerals com a designadors de segles: el *Cinc-cents*, el *Nou-cents* (però *cinccentista*, *noucentisme*).

f) S'escriu guionet en les coordinacions d'adjectius a la manera culta que no corresponen a un concepte:

els països hispanoamericans ← d'Hispanoamèrica

el tractat hispano-americà ← entre Espanya i Amèrica

g) L'*Ortografia* de l'IEC, finalment, ens diu el següent: «Malgrat tot, la pràctica comunicativa pot donar lloc a mots o expressions no previstos per la normativa en què és admissible l'ús discrecional del guionet. Per exemple, per a evitar la confusió amb un altre mot homògraf (*pre-ocupació*, volent significar ('ocupació anterior'), *pre-fixat* ('fixat anteriorment'), *ex-portador*, *ex-pres*, *co-rector*) o per a evitar formes gràfiques detonants, especialment amb el prefix *ex-* (*ex-exiliat*, ('persona que ha deixat d'estar exiliada'); *ex-xa*, ('persona que ha deixat d'ésser xa de Pèrsia')» (pàg. 88).

5) Sense *l* geminada

A diferència del que s'esdevé amb el prefix negatiu *i-*, que provoca la geminació de la *l* (*il-legal*, *il-lògic*, *il-legible*, etc.) s'escriu una única *l* en els mots amb els prefix *a-* negatiu i el prefix *a-* verbalitzador:

alegal, alèxia, alitúrgic, alògic alentir, alineal

6) Lletres *n* i *y* en contacte llegides com a consonants independents

En mots de procedència forana (per exemple, *pinyin*, *Natanyà*, *Enya*), les dues lletres *n* i *y* en contacte es llegeixen com a consonants independents i no com en el dígraf *ny*.

7) Noms sense *hac*

Els noms propis d'origen hebreu *Elisabet*, *Ester*, *Judit* i *Rut* s'escriuen sense *hac*.

8) Precisions en la casuística de l'apostrofació

No s'apostrofen l'article ni la preposició *de* quan precedeixen un mot usat amb valor metalingüístic:

El *animal* de la frase anterior va amb majúscula.

Fora d'aquest cas, sí que s'apostrofen l'article singular i la preposició *de* davant d'un mot o un fragment escrit en cursiva i davant de les cometes d'obertura:

L'Ara treu un nou suplement.

el director de *l'Hola*

l'autor d'*El quadern gris*

un article d'*El Temps*

El presentador va emfasitzar que ell era l'«únic».

El conseller va qualificar aquest fet d'«irrepetible».

els llibres d'«El Club de Butxaca»

La preposició *de* també s'apostrofa davant de noms d'entitats o grups, i de topònims estrangers no catalanitzats començats per article. Aquest article s'escriu, per tant, amb la inicial en majúscula:

les rebaixes d'El Siglo

la tertúlia d'Els Quatre Gats

un concert d'Els Pets

el port d'El Callao

la comarca d'El Bierzo

9) Precisions en l'accentuació

En l'accentuació, s'adopta l'accent greu (è) per a les formes baleàriques de la primera persona del singular del present d'indicatiu dels verbs acabats en *-enar* i en *-esar*, sempre que aquesta *e* representi una vocal neutra (*anomèn, esmèn, remèn, avès, palès*); si no, s'escriuen amb accent agut (*berén, estrén, contrapés, sospés*), de la mateixa manera que les formes dels verbs acabats en *-essar*, llevat de *disfressar* (*confés, ingrés, interés, però disfrès*).

També s'escriuen amb accent greu (ò) les formes baleàriques de la primera persona del singular del present d'indicatiu dels verbs acabats en *-osar* i *-ossar* (*dispòs, impòs, supòs; desglòs, destròs*), amb algunes excepcions (*desembós, endós, esbós, reembós*).

Es respecta i ratifica la tradició valenciana de representar amb l'accent agut, i no pas amb el greu, els mots que presenten *e* tancada en els parlars occidentals (*café, comprén, francés, admés*), però es mantenen amb la grafia è, d'acord amb la norma general, uns pocs casos (*què, perquè, València*).

10) Aclariments sobre prenombs compostos i cognoms amb guionet

Els prenomes compostos es poden escriure amb guionet o sense: *Josep-Lluís Felip* i *Josep Lluís Felip*. Els dos cognoms es poden escriure amb guionet (*Josep Roca-Pons*), sense guionet (*Josep Roca Pons*) i amb la conjunció i (*Josep Roca i Pons*). En el cas dels prenomes compostos, el guionet és útil especialment si es vol evitar la confusió del darrer prenom amb el primer cognom.

3. Fonètica i estàndard oral

3.1. Introducció

La codificació de Pompeu Fabra va atendre poc l'ortoèpia, que va deixar en un segon pla perquè no la considerava tant urgent com l'ortografia i les altres àrees de la gramàtica. De tota manera, com hem vist al mòdul «Pompeu Fabra i la codificació del català», l'any 1923 escrivia aquestes paraules: «Avui, gràcies a tenir fixada l'ortografia, podem començar ja a ocupar-nos d'ortoèpia». El fet és, però, que posteriorment no va dedicar esforços sistemàtics a aquesta matèria, que d'altra banda no tenia la importància social que ha adquirit després per l'impacte dels grans mitjans de comunicació de massa.

Quan es parla d'estàndard oral, cal distingir clarament dues àrees d'anàlisi. En primer lloc, ens referim a l'articulació dels sons i les síl·labes i a l'entonació. Per exemple, en català l'articulació normativa (la pronúncia adequada per a l'estàndard) del so final de l'article definit en un sintagma com *els avis* és alveolar fricativa sonora, i no pas sorda, perquè es produeix un fenomen d'enllaç fonètic que provoca la sonorització de l'alveolar fricativa. La part de la gramàtica normativa que estableix l'articulació adequada dels sons, les síl·labes i l'entonació rep el nom d'*ortologia* o *ortoèpia* (de vegades *prosòdia*, tot i que aquest mot s'utilitza normalment en lingüística amb altres sentits). També es parla d'*elocució*, encara que aquest mot sol tenir un significat més general. Finalment, també pot fer-se servir l'expressió *fonètica normativa*, que es paral·lela a *morfologia normativa*, *sintaxi normativa* i *lèxic normatiu*. Quan parlem d'estàndard oral, però, de vegades ens referim, de manera més general, a la manera com, en la llengua estàndard oral, executem o repliquem totes les unitats i seqüències –no solament les fonètiques, doncs– de la llengua escrita, que actua llavors com a punt de referència. Per exemple, quan la normativa estableix que en els registres formals la seqüència que escrivim *conèixer-nos* no es pronuncia com si fos *coneixe'ns*, està tractant d'un fet morfofonològic, i no estrictament fonètic. El tema d'aquest capítol és bàsicament la fonètica normativa, tot i que també farem referències diverses a l'estàndard oral en general.

Després de la mort de Fabra el primer autor que va tractar d'aspectes ortològics de la llengua catalana va ser Joan Coromines, en el treball «Sobre l'elocució catalana en el teatre i en la recitació», publicat dins el volum *Lleures i converses d'un filòleg* (1971). Van seguir Lluís López del Castillo, en el capítol «Aproximació a una fonologia standard» del seu llibre *Llengua standard i nivells de llenguatge* (1976); Daniel Recasens, al treball «Bases per a una fonètica normativa del català estàndard», publicat al volum col·lectiu *Problemàtica de la normativa del català* (1984); Francesc Vallverdú, amb el llibret *Elocució i ortologia catalanes(per a ús de locutors deràdio i televisió)* (1986); Isidor Marí, en l'apartat «Cap a l'estandardització de l'elocució formal catalana», del seu estudi «Varietats i registres en la llengua dels mitjans de comunicació de masses» (publicat a les *Actes de les Segones Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa*, del 1987), i Josep Lacreu, amb l'obra *Manual d'ús de l'estàndard oral* (1990). Tots aquests estudis van proporcionar material i pautes que serien aprofitades per l'Institut d'Estudis Catalans a partir del 1990.

3.2. Les propostes de l'Institut d'Estudis Catalans per a l'estàndard oral

No va ser fins l'any 1990 que l'Institut d'Estudis Catalans va intervenir en aquesta matèria. Així, aquest any va publicar l'opuscle *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I. Fonètica*, i l'any 1992 *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana II. Morfologia*. L'element més important d'aquests treballs és que l'Institut confirmava oficialment una realitat que Fabra ja havia explicat però que potser no havia penetrat prou socialment: que cap de les pronúncies de les grans varietats territorials de la llengua catalana és més correcta que les altres. (Aquesta norma general es pot formular dient que en el català hi ha un únic estàndard oral amb diverses realitzacions fonètiques o que hi ha diversos estàndards orals, però sembla preferible la primera formulació.)

D'altra banda, en aquests dos treballs l'IEC mostrava la preocupació per recollir la nova sensibilitat relativa a la flexibilitat i variació lingüístiques, i per aquest motiu establia dos eixos bàsics d'oposició. D'una banda, l'oposició entre àmbit general (quan el tret pertany a més d'un dels grans dialectes) i àmbit restringit (quan pertany només a un dels grans dialectes). De l'altra, l'oposició, d'acord amb les teories actuals de la variació lingüística, entre registres formals i registres informals. La idea de propugnar un estàndard per als registres informals presenta, com hem dit abans, molts problemes de naturalesa teòrica i pràctica (recordem que l'estàndard sol definir-se com la varietat pròpia dels àmbits d'ús formals), però l'Institut va optar per aquest camí perquè «qualsevol locutor ha de poder disposar d'un estàndard que pugui ésser emprat en entrevistes, presentació de concursos, diàlegs amb l'auditori, i en totes aquelles altres situacions en què l'espontaneïtat és també un requeriment essencial» (pàg. 108), i perquè la distinció en l'estàndard entre registres formals i informals «respon a una realitat social i psicològica» (pàg. 109).

Sigui com sigui, les instruccions dels opuscles sobre cada tret són exposades amb un mètode més aviat complex (per exemple, se'ns diu que tal tret és admissible en àmbit restringit i només en registres informals), i el resultat va ser que aquests treballs, que tenien l'objectiu d'orientar els usuaris, no van ser, de fet, prou aprofitats. Amb tot, és important destacar que aquests dos textos van representar un pas important en la clarificació de certs aspectes ortològics de la llengua catalana. Per exemple, s'indicava que no és recomanable la pronúncia sorda de la *x* del grup *ex-* seguit de vocal en mots com *examen* o *èxit*, o que el grup *tz* del sufix *-itzar* es podia pronunciar com a *dz* o com a *z* (pronúncia característica dels parlars valencians), o que en valencià és admissible la pronúncia *ea* del sufix *-esa* en registres informals.

3.3. Fonètica normativa i estàndard oral a la GIEC i a l'OIEC

3.3.1. Consideracions generals

La nova gramàtica no conté apartats dedicats específicament a l'estàndard oral, tot i que de vegades sí que assenyala si un fenomen s'identifica com a més propi de la llengua oral o de l'escripta. D'altra banda, quan en els capítols que tracten de la fonètica es descriuen els sons, l'estructura sil·làbica i els patrons d'entonació de la llengua catalana, cal entendre que la GIEC de fet està indicant quina és la pronúncia considerada estàndard per a les diferents unitats fonètiques. Així, si consigna que la *v* es realitza com a labiodental en alguns parlars i com a bilabial en la resta, i no ofereix comentaris addicionals, cal entendre que la gramàtica estableix que tant una pronúncia com l'altra són normatives. Igualment, quan fa constar que, en els parlars en què la /o/ àtona es redueix a [u], mots com *plourà* o *roureda* es pronuncien normalment amb el diftong dissimilat a [əw] (*plourà* → [pləwɾá]), estableix, sense haver-ho de dir expressament, que aquesta pronúncia és normativa.

En certs casos, a més, sí que es proporcionen pautes ortològiques explícitament formulades com a tals. Un d'aquests casos és el de les síl·labes amb la coda formada per una consonant seguida de *s*. La gramàtica fa saber que en la dicció acurada pròpia de registres formals s'evita l'elisió d'un dels elements de la coda de la síl·laba inicial en paraules com *explicar*, *constipat*, *transparent* o *substància*, que en una dicció poc acurada es poden pronunciar com si fossin simples i constessin solament de [s]. Un altre cas és el de certs compostos que perden, en la consciència dels usuaris, la condició de compostos (per exemple, *contradir* o *entrepà*). La GIEC determina que aquests mots, en parlars orientals, es poden pronunciar amb reducció de la primera vocal (c[u]ntradir, [ə]ntrepà), o sense reducció (c[o]ntradir, [e]ntrepà), per bé que destaca que la segona solució és la més general en els registres formals. Un altre cas el trobem en la referència a la tendència a generalitzar la pronúncia [a] en substitució de [ə] que es constata en determinats sectors urbans de parlars centrals, una tendència que la GIEC declara obertament inacceptable.

Quant a la nova *Ortografia catalana*, cal assenyalar que, encara que no pretén establir de manera sistemàtica els patrons ortològics del català, sí que conté referències a la pronúncia normativa, un fet d'altra banda previsible perquè, per tractar de l'adequada escriptura de les lletres, és en part inevitable al·ludir als sons que aquestes lletres representen. A tall d'exemple se'n poden adduir algunes (que presenten continuïtat amb la tradició prescritiva anterior):

- L'*Ortografia catalana* indica, d'acord amb la tradició, que en mots plans com *anuncia*, *adequa*, *canvia* o *estudien* la posició correcta de l'accent prosòdic és la que es deriva de la regla ortogràfica que segueixen (en la penúltima síl·laba, doncs).

- La primera lletra *r* del verb *prendre* pot pronunciar-se o no, segons el parlar.
- Els mots que contenen el dígraf *ix* darrere de les vocals *a*, *e*, *o* i *u* (*caixa*, *peix*, *dibuix*) admeten la pronúncia d'aquest dígraf com a [ʃ] i com a [jʃ], segons els parlars.
- En el català occidental hi ha pronúncies admissibles que no es reflecteixen en l'escriptura, com la terminació [e] del masculí singular dels mots acabats en el sufix *-ista* (*artista*, *turista*), corrent en la llengua parlada, o, en registres informals, l'oscil·lació de timbre de la *a* àtona final (*casa*, *compra*) i la pronúncia [a] a l'inici de mots començats per *en*, *em* i *es* (*encetar*, *embut*, *escoltar*) o deguda a la posició pretònica de la *e* (*sencer*, *llençol*, *lleuger*, *resplendor*, *el Bellestar*, *Miquelet*).
- Generalment no es pronuncia la primera *r* dels mots *arbre*, *marbre*, *perdre* (especialment en parlars valencians) i *llavors* (adverbi).
- Generalment es pronuncia la *r* final de determinats monosíl·labs com *cor*, *far*, *llar*, *mar*, *mur*, *or*, *pur*, *Mir* o *Ter*. En menorquí i sobretot en mallorquí, en canvi, la *r* final només es pronuncia en casos excepcionals.
- Cal tenir en compte que en els parlars valencians centrals i en ribagorçà el so [d͡z] s'ensordeix (do[ɾs]e), realització que resta fora dels registres formals, i que en mallorquí i menorquí els cultismes començats per *ex-* i *inex-* (*examen*, *exercit*, *exhalar*, *inexistent*) són pronunciats habitualment amb [d͡z] i no amb [gz].
- En alguns manlleus d'origen anglosaxó com *kiwi*, *Kuwait* o *waterpolo* la lletra *w* pot admetre tant un valor fònic equivalent al de la semivocal [w], al del so oclusiu bilabial sonor [b] o al del so fricatiu labiodental sonor [v].

3.3.2. Alguns canvis en relació amb les propostes del 1990 i 1992

1) Pronúncia de certes paraules que tradicionalment no formaven diftong creixent

Contràriament al que establia la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana I. Fonètica*, que indicava que els segments finals *-ió* i *-ia* de paraules com *condició* o *ciència* no formaven diftong creixent (i que només es podien pronunciar com a unisil·làbics, doncs, en registres informals), ara la GIEC afirma que en l'actualitat mots com *condició*, *gràcia* i *presència* es pronuncien normalment amb diftong final (també en els registres formals generals, doncs), i remarca que la pronúncia amb hiat és possible en una dicció molt acurada pròpia dels registres més formals (i en el cant i les composicions poètiques a l'hora del còmput sil·làbic).

2) Pronúncia de la *ela* geminada

També contràriament al que establia la *Proposta per a un estàndard oral*, que assenyalava que no era recomanable la «pronunciació d'una sola *l* en mots com *col·legi*, *novel·la*, *il·lustre*», ara la GIEC admet que la pronúncia de dues laterals seguides en aquesta classe de mots (viva a les Balears) pertany només als registres més formals.

3) Pronúncia dels segments inicials de mots com *psicologia*

Hi ha cultismes, manlleus i noms propis d'altres llengües que tenen a l'inici segments complexos com *ps*, *pn*, *pt*, *gn* o *mn* (*psicologia*, *pseudònim*, *pneumàtic*, *pterodàctil*, *gnom*, *mnemotècnic*). La *Proposta* feia notar, per al cas del segment inicial complex *ps*, que no es recomanava en l'estàndard oral la supressió de la *p*. Ara la GIEC indica, per a tota aquesta classe de mots, que en la llengua oral normalment es prescindeix del primer segment, i puntualitza que només podria pronunciar-se la *p* del segment *ps* en una dicció molt acurada, pròpia dels registres més formals.

4. Lèxic i terminologia

4.1. El lèxic general. Preliminar

La codificació del lèxic realitzada per Pompeu Fabra s'havia materialitzat, el 1932, en la publicació del *Diccionari general de la llengua catalana*. Aquest diccionari es va reeditar, ja mort Fabra, el 1954 (i després se'n van fer diverses reedicions amb addicions i modificacions), i va ser l'obra que establia la normativa del lèxic català fins a l'any 1995, que va ser substituïda pel nou *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans. Al seu torn, d'aquest darrer diccionari se'n va fer una segona edició el 2007 (el DIEC2), que és el diccionari normatiu vigent avui.

Entre el 1954 (any de la segona edició del diccionari de Fabra) i el 1995 (any de la publicació del DIEC) cal destacar l'aparició, el 1982, del *Diccionari de la llengua catalana*, de l'editorial Enciclopèdia Catalana, que, tot i que no tenia valor normatiu oficial, va actuar de fet durant uns quants anys com a obra lexicogràfica de referència per a la varietat estàndard. Encara ara, com veurem després, una versió actualitzada d'aquest diccionari continua sent important en la conformació del lèxic de l'estàndard català.

4.2. El lèxic general. El DIEC2

El diccionari normatiu oficial actual de la llengua catalana és el DIEC2:

Institut d'Estudis Catalans (2007). *Diccionari de la llengua catalana* (2a edició). Barcelona: Edicions 62 / Enciclopèdia Catalana.

El DIEC2 es pot consultar en línia (<http://mdlc.iec.cat/index.asp>), i no és una obra tancada, sinó que incorpora, en aquesta versió en línia, les noves esmenes que va aprovant la Secció Filològica. (Les diverses llistes d'esmenes que s'han anat incorporant també es poden consultar separatament, al mateix web del DIEC2.)

El DIEC2 és el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans. Està sancionat pel ple de la corporació i, per tant, és una obra col·lectiva i institucional. Com a obra acadèmica de referència normativa, estableix la forma i el significat dels mots reconeguts com a propis i generals del català, amb la idea, a més, de fer palès que un llengua correcta no és monosistemàtica, sinó plural, tant pel que fa a l'extensió com a la diversitat dels registres. És, alhora, un diccionari que constitueix una actualització del *Diccionari general de la*

DIEC2

El nom DIEC2 prové del fet que, com acabem d'indicar, anteriorment, el 1995, l'Institut d'Estudis Catalans havia publicat una primera edició del diccionari, que es coneix com a DIEC o DIEC1.

llengua catalana de Pompeu Fabra. Quant a la flexibilitat territorial, al DIEC2 s'ha suprimit l'expressió «En algunes contrades» que apareixia en certes definicions. Aquesta expressió, a més de no concretar contrades, no s'aplicava igualitàriament a totes les entrades que podrien dur-la. Eliminar-la va ser una decisió que contribueix a evitar jerarquitzacions. L'absència de marca no equival, però, a desatenció. Entre els mots de procedència geogràfica diversa incorporats al DIEC2 hi ha *aute* (en dret processal andorrà, 'interlocutòria'), *dèsset* ('disset', propi del valencià), *díhuit* ('divuit', propi del valencià), *donja* ('embotit típic d'Andorra'), *gèl-lera* ('gerla', peix, propi del balear), *idò* ('doncs', propi del balear), *pitavola* ('papallona', propi de l'andorrà) i *raonador del ciutadà* ('defensor dels interessos dels ciutadans d'Andorra').

Des del punt de vista tècnic, el DIEC2 presenta certes millores en relació amb el DIEC1, com són la numeració de les accepcions i les subaccepcions, la incorporació d'exemples en alguns articles que no en tenien, la incorporació de definicions, la modificació de certs enunciats definidors, l'eliminació d'entrades i accepcions errònies o obsoletes, una certa sistematització en la distribució de les unitats fraseològiques (les unitats apareixen a l'article corresponent al mot que fa de nucli sintàctic del conjunt, tret de les subentrades constituïdes per nuclis verbals molt productius o amb un significat molt general –*agafar, anar, arribar, córrer, deixar*, etc.–, que apareixen dins l'article que correspon al substantiu que fa de complement principal; així, *donar gat per llebre* apareix a *gat*, i no pas a *donar*). En l'àmbit de la formació de mots cal destacar la tasca que s'ha fet de revisió dels afixos i formants cultes, com a conseqüència de la qual se n'han afegit 516. Entre altres, *-cefàlia, filmo-, horti-, immuno-, -màtica* o *-plàstia*.

Quant als **neologismes de la llengua general**, el DIEC2 ha fet un esforç per posar-se al dia. Així, recull unitats com *abduir* ('un extraterrestre, segrestar'), *agroturisme, alienígena, blog, bodi, burca, caravàning, carpaccio, càsting, ciberespai, creuerista, delfinari, escanejar, estressar, gihad, implementar* ('posar en pràctica'), *internauta, lífting, light* ('baix en calories'), *lloc web, mòdem, museïtzar, nominar, web* (nom masculí), *pàgina web, pírcing, ítem* ('element'), *referenciar, vegà, xador* o *zàping*. En canvi, certs lectors pot ser que hi trobin a faltar mots com *aerolínia, bícing, biòpic, brunch, bullying, CD, customitzar, DVD, email, euroconnetor, externalitzar, fashion, fidelitzar, franquiciar, GPS, infodèmia, metrosexual, mobbing, ortorèxia, pesca electrònica, phishing, pilot* (adj.), *podcàsting, ratllar* ('cansar, empipar fent-se pesat'), *router, spam, sistema de posicionament global, trendsetter, übersexual, vigorèxia* o *wiki*.

Quant al **lèxic usual conflictiu** (mots que no són nous i que fa temps que certs autors proposen que s'incorporin al lèxic estàndard), el DIEC2 també ha fet un esforç per posar-se al dia, i ha admès com a normatius mots i expressions com *a boqueta nit, a l'alça, a petició de, aixecar acta, així i tot, anar* (o *venir*) *mal dades, bala perduda, bingo, clarificar* ('posar en clar'), *clicar, col·leccionable, de seguida que, en curs de, este/esta, expedientar, extraescolar, grappa, hereu escampa, hòstia* ('mastegot'), *hòstia!* (interjecció), *inclús* ('fins i tot'), *justa la fusta!*,

lumpen, mudat, opositar, per antonomàsia, pica-pica, pontificar, progre, progressia, quibuts, rebeca, si fa no fa, súper, verduleria o via ('a través de'). En canvi, no ha admès mots com *abertzale, aforament* ('capacitat d'un local'), *agència/servei d'intel·ligència, apoiar, barco, bocata, bolleria, cacau* ('desordre, merder'), *enxufat, eslip* (hi surt només com a nom per a la peça de roba masculina), *flipar, gintònic, guai, lobby, macarra, mani, maquetisme, maria* ('assignatura fàcil i poc valorada'), *marxós, mec-mec!, mèdia* (m. pl.), *menfotista, merci, nòria* ('roda del parc d'atraccions'), *ostres!, pareo, passota, passotisme, patera* (hi surt *pastera*), *periclitat* ('tornar-se obsolet'), *primar* ('concedir una prima'), *punk, retratar-se* ('posar-se en evidència'), *sisplau, tia* ('noia, dona'), *traumar, vivenda o xutar-se* ('drogar-se').

4.3. Nou lèxic normatiu que recullen l'Ortografia catalana i la Gramàtica de la llengua catalana

Cal tenir en compte que la nova *Ortografia* de l'IEC conté una extensíssima «Llista d'exemples» de gairebé cent pàgines, i que aquesta llista recull una bona quantitat de mots i formes que encara no figuren al DIEC2. Per tant, cal considerar aquesta «Llista» un vocabulari complementari oficial, de gran utilitat pràctica. Com diu l'*Ortografia* (pàg. 17), «hi ha entre els exemples un bon nombre de mots i expressions de grafia vacil·lant que no recull el DIEC2, però sí altres diccionaris i fonts lexicogràfiques, la major part dels quals pertanyen al lèxic comú i són d'ús freqüent. Hi destaquen els manlleus, adaptats (*aiguagim, bazuca, fitnes, gintònic, gòspel, matrioixca, taitxí*) i no adaptats (*cowboy, geisha, gruyère, hippy, husky, jacuzzi, kebab, mozzarella, orujo, sushi; chaise-longue, hat-trick, prêt-à-porter, sex-shop, tutti-frutti; a cappella, off the record*), i els termes tècnics i científics (*arreflèxia, bioespeleologia, cardioespasme, colonoscòpia, erumpent, fusoespiroquetosi, intrarraquidi, leptorri, limforroide, no-bel·ligerància, otorràgia*), alguns dels quals ja han estat aprovats pel Consell Supervisor del Termcat. També cal destacar alguns mots i expressions del lèxic patrimonial (*brunz, llicsó, reïra, tagzim; aigua-santera, déu-vos-guard, menyestimar, mira'm-i-no-em-toquis, pèl-mudar, vou-verivou*) i alguns compostos i derivats (*alegal, coital, verborrea; extracomunitari, eurobò, contrarellotge, sensesostre; pintaungles; ausiasmarquià, belcantisme, nord-estejar, opusdeista, ratpenatisme*); entre aquests, molts gentilicis (*agerenc, alborager, beniarbegí, calijó, envegès, masnoví, massalcoretjà, rialpenc, sant-rafelí*)».

La nova *Gramàtica* de l'IEC també conté algun mot que no apareix encara al DIEC2 –i que, per tant, cal considerar normatiu a partir d'ara–, com *alcaldable, papable, verdaderament o vertaderament*, i règims verbals que tampoc hi han estat encara recollits, com els que mostren oracions com *La nena somiava en un món sense bledes ni espinacs* (o *La nena somiava amb un món sense bledes ni espinacs*), *El polític no va respondre les preguntes dels periodistes*, *Romeu xiuxiuejava que volia marxar* o *Va obrir els ulls i va mormolar que li portessin aigua*.

4.4. Altres obres de referència sobre el lèxic català

A més del DIEC2, la llengua catalana compta avui amb altres diccionaris importants que contribueixen a conformar i fixar el lèxic de la varietat estàndard, encara que no totes tinguin caràcter oficial d'obres normatives.

Cal recordar que, com s'indica al mòdul «Planificació, codificació i estandardització de les llengües», rarament trobem, en la qüestió de l'establiment de la normativa de les llengües, models acadèmics purs, i que, per tant, en molts idiomes hi ha agents no oficials que també exerceixen autoritat en matèria de planificació del corpus, de fixació de la varietat normativa.

Aquests altres diccionaris que també cal tenir en compte per conèixer la varietat estàndard del català actual són principalment els següents:

1) **GDLC** = *Gran diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1998. Accés en línia: <http://www.enciclopedia.cat/>. És un diccionari general, bàsicament normatiu, que també inclou terminologia tècnica i altres materials no presents al DIEC2. Conté informació etimològica. (Cal distingir el *Diccionari* de l'Enciclopèdia Catalana, que és l'obra a la qual ens referim ara, de la *Gran enciclopèdia catalana*, que és una enciclopèdia que també publica l'editorial Enciclopèdia Catalana.)

2) **DNV** = *Diccionari normatiu valencià*, València, Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2016. És l'obra de referència lexicogràfica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Accessible en línia.

3) **DV** = *Diccionari valencià*, dirigit per Josep Lacreu, València, Generalitat Valenciana / Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Edicions Bromera. És un diccionari de característiques molt semblants al DIEC, fins i tot pel que fa a l'extensió, i en el moment que va aparèixer les circumstàncies feien pensar que esdevindria la versió oficial (o quasioficial) de la normativa lèxica per a ús del País Valencià, atès que havia estat editat conjuntament per la Generalitat Valenciana i l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i avalat per un consell assessor format per professors universitaris de prestigi. No té accés en línia.

4) **GD62** = *Gran diccionari 62 de la llengua catalana*, dirigit per Lluís López del Castillo, Barcelona, Edicions 62, 2000. És el gran diccionari d'ús de la llengua catalana, que recull paraules habituals en català que no trobem al DIEC2 ni al GDLC. No té accés en línia.

5) **DUVC** (1999) = *Diccionari d'ús dels verbs catalans*, de Jordi Ginebra i Anna Montserrat amb la col·laboració de Xavier Rull i Anna Saperas, Barcelona, Edicions 62. Segona edició: Educaula, 2009. És el diccionari de referència per al règim verbal. No té accés en línia.

6) *Diccionari castellà-català*. 4a edició, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 2005. Accés en línia.

4.5. La terminologia

La segona comesa de la planificació del corpus (un treball que, en el marc de la planificació lingüística del corpus, pertany a la fase d'elaboració o cultivació) és la fixació de llenguatges d'especialitat, bàsicament l'establiment de terminologies científiques, tècniques i professionals. Les llengües subordinades, a l'inici d'un procés de normalització, molt sovint no han tingut accés als àmbits d'ús científicotècnics, administratius, professionals i jurídics i judicials, i això fa que no disposin dels elements lingüístics necessaris perquè es pugui produir aquest accés.

La terminologia és el vocabulari formal d'una ciència, tècnica, professió o àrea de coneixement, és a dir, el vocabulari tècnic d'un llenguatge d'especialitat. Així, parlem de la terminologia econòmica, de la terminologia informàtica, de la terminologia jurídica, etc. També anomenem *terminologia* la branca de la lingüística que estudia la terminologia (en el primer sentit). No s'ha de confondre *terminologia* amb *argot*. L'argot és el llenguatge informal propi de determinats grups socials i professionals, però no té caràcter tècnic ni formal. Així, el mot *esfèrica*, per designar la pilota de futbol, pertany a l'argot dels periodistes esportius, però no és un terme tècnic del llenguatge futbolístic.

Les característiques de la terminologia són les següents: 1) Precisió. La precisió implica biunivocitat: un mot per a cada significat i un significat per a cada mot. 2) Claredat. La claredat implica denotació. Un terme només té denotació: està desproveït de connotacions 3). Economia. Els termes designen conceptes amb el mínim desgast de recursos expressius. 4) Universalitat. Els termes tendeixen a ser universals: universals en el marc de cada llengua concreta (en la terminologia s'evita al màxim la variació territorial i social), i tan universals com sigui possible en relació amb les altres llengües.

El treball en llenguatges d'especialitat i en terminologia es realitza seguint criteris tècnics propis d'aquesta branca de la lingüística. És un treball que sorgeix de la col·laboració de lingüistes terminòlegs i experts en l'àrea científica, tècnica o professional corresponent. Les propostes terminològiques es difonen entre els professionals i també arriben a la societat. L'objectiu final és la *implantació terminològica*. La implantació terminològica necessita avaluació: saber si el terme s'ha implantat. Si un terme no s'implanta, cal proposar-ne un altre. La terminologia no és una activitat lligada exclusivament a les comunitats lingüístiques en processos de normalització. Les comunitats amb llengües normalitzades també realitzen treballs de terminologia, per fixar els termes relatius als nous productes i serveis i als conceptes que neixen del progrés científic i tecnològic.

La fixació de terminologies va tenir històricament una primera concreció emblemàtica en la publicació del *Diccionari de medicina* (1936) de Manuel Corachan, el primer repertori sistemàtic en llengua catalana de la terminologia d'una disciplina científica. Durant el franquisme el treball de terminologia es va realitzar amb motiu de la redacció de la *Gran enciclopèdia catalana* (primer volum: 1969). Amb l'arribada de la democràcia es va crear a Catalunya, el 1985, el Centre de Terminologia Termcat (que depèn de la Generalitat, el Consorci per a la Normalització Lingüística i l'Institut d'Estudis Catalans). L'autoritat

del Termcat en matèria de fixació de terminologies és la que es deriva d'aquesta dependència i la que ha obtingut gràcies a una feina continuada i a un prestigi consolidat.

El Termcat té com a missió garantir el desenvolupament i la integració de la terminologia catalana en els sectors especialitzats i en la societat en general, mitjançant la creació contínua d'eines i de recursos innovadors i de qualitat, en un diàleg permanent amb especialistes i usuaris. Emmarca la seva activitat dins del procés de normalització de la llengua catalana i en un context global determinat per la societat del coneixement, la diversitat i el multilingüisme. Per disposició estatutària, és un consorci amb personalitat jurídica pròpia, constituït per la Generalitat de Catalunya –que en garanteix el finançament–, l'Institut d'Estudis Catalans –que hi aporta el paper referencial en la normalització terminològica– i el Consorci per a la Normalització Lingüística –que n'assegura la difusió en el territori. Està adscrit al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. La normalització terminològica, és a dir, la fixació de les noves propostes terminològiques necessàries per al desenvolupament del coneixement en els diversos àmbits d'especialitat, es duu a terme per mitjà del Consell Supervisor, un organisme col·legiat en què la participació de diversos membres de l'Institut d'Estudis Catalans i la presidència d'un membre de la seva Secció Filològica garanteixen l'encaix adequat d'aquesta tasca amb el conjunt de l'activitat codificadora en llengua catalana. El Termcat té també una reconeguda trajectòria en l'àmbit internacional, i participa regularment en les xarxes de col·laboració terminològica multilingüe.

Al web del Termcat es poden consultar en línia diversos vocabularis terminològics. El web també proporciona informació d'altres vocabularis. Un recurs important del Termcat és la **Neoloteca**, un diccionari en línia de tots els termes aprovats pel Consell Supervisor del Termcat. Un altre recurs és el **Cercaterm**, un fòrum de debat terminològic que presenta propostes en relació amb termes que no apareixen ni al DIEC2 ni a la Neoloteca.

A més del Termcat, les universitats catalanes també realitzen un treball intens en l'àmbit de la terminologia, i algunes disposen de bases de dades terminològiques de consulta en línia: UPCTerm, de la Universitat Politècnica de Catalunya, i UBTerm, de la Universitat de Barcelona. Cal esmentar també la Societat Catalana de Terminologia, societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans, que és una associació que vol afavorir la difusió de la terminologia en llengua catalana en els àmbits científic i tècnic. Edita la revista *Terminàlia*. Finalment, convé saber que la Secció de Ciències i Tecnologia de l'Institut d'Estudis Catalans ofereix el portal CiT (Terminologia de Ciències i Tecnologia), que aplega una biblioteca en línia d'obres terminològiques (BiblioCiT), les quals poden ser consultades individualment de manera avançada. El total d'unitats terminològiques catalanes aplegades fins ara és aproximadament de 170.000.

5. Morfologia

5.1. Introducció

La morfologia catalana va quedar ben establerta, en els seus aspectes normatius, en la *Gramàtica catalana* de 1918, i se'n van anar perfilant els detalls fins al 1933 (any de la setena edició de l'obra). Posteriorment, la Secció Filològica va ratificar o precisar certs punts, que anaven sobretot en la línia d'acollir, en la llengua estàndard, un grau més alt de polimorfisme. Així, l'any 1962 es van acceptar les formes del possessiu *meua/meues*, *teua/teues* i *seua/seues* (que en la gramàtica de Fabra es consignaven com a simplement dialectals), i es va ratificar, per als verbs de la primera conjugació, l'admissió (que ja apareixia en Fabra) de les desinències *-am* i *-eu* del present d'indicatiu i *-às* (i tota la sèrie) de l'imperfet de subjuntiu. I l'any 1992 va aprovar un acord sobre la grafia de la primera persona del present d'indicatiu en els parlars baleàrics que, tot i tenir un propòsit bàsicament ortogràfic, indirectament afectava aspectes morfològics menors.

La nova gramàtica de l'IEC conté un apartat molt extens dedicat a la morfologia, amb una sistematització ordenada dels conceptes i categories morfològics i amb l'aportació de moltes dades descriptives, però no presenta novetats importants en relació amb la regulació normativa. Hi ha certs canvis que afecten la combinació de pronoms febles, que expliquem, però, en l'apartat de sintaxi d'aquest mòdul, ja que es tracta de canvis de naturalesa més pròpiament morfosintàctica que no pas estrictament morfològica. El que sobretot cal destacar del plantejament de la GIEC a propòsit de la codificació de la morfologia catalana és l'opció clara, en l'esfera de la morfologia verbal, a favor d'un polimorfisme moderat, definit i delimitat explícitament, que es correspon amb les grans àrees territorials de l'idioma. És una opció que, de fet, no fa sinó desenvolupar l'orientació que ja oferia la gramàtica oficial de 1933, que conflueix amb la línia que segueix la *Gramàtica normativa valenciana* i que la praxi escrita general dels darrers anys ha contribuït a consolidar.

En l'apartat següent es proporciona informació sobre el polimorfisme verbal al qual acabem de fer referència i sobre altres petits detalls i ajustaments normatius de la GIEC en matèria morfològica.

5.2. Punts rellevants i novetats de la *Gramàtica en morfologia*

1) Ratificació del polimorfisme verbal

La GIEC confirma l'orientació normativa cap al polimorfisme verbal moderat, ratificant, per exemple, les tres grans variants escrites per a la forma de la primera persona del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació (*canto, cante, cant*) –i afegint-t'hi, en relació amb les dades de la gramàtica de 1933, la variant septentrional *canti*–, les dues variants *cantem/cantam* (i *canteu/cantau*) de les persones quarta i cinquena del mateix temps i conjugació – que ja recollia la gramàtica de 1933–, o les variants *canti/cante* i *cantés/cantara/cantàs* de la primera persona del present i l'imperfet de subjuntiu de la mateixa conjugació –que en el primer cas la gramàtica de 1933 ja recollia, juntament amb la forma antiga sense marca de temps *cant*, i en el segon cas recollia parcialment, ja que no consignava *cantara*.

Quant a la formes dels temps amb increment incoatiu dels verbs de la conjugació III *b*, la GIEC valida, per a la primera persona del present d'indicatiu, les variants *serveixo* (central), *servisc* (valencià), *servesc* (balear), *servixo* (nord-occidental) i *serveixi* (septentrional) –la gramàtica de 1933 admetia explícitament *serveixo* i *servesc*, i consignava la forma *servisc* del valencià–; per a la primera persona del present de subjuntiu, les variants *serveixi* (central i septentrional), *servisca* (valencià i nord-occidental) i *servesqui* (balear) –la gramàtica de 1933 admetia explícitament *serveixi* i *servesca* (la forma de la llengua antiga, avui residual i percebuda com a molt literària) i consignava la forma *servisca* del valencià–; per a les altres persones del present d'indicatiu, les variants amb *-eix* i amb *-ix* (si bé les primeres, com ara *serveix*, es consideren preferents en els registres formals) –la gramàtica de 1933 admetia la primera variant i consignava la segona.

Finalment, cal fer notar que la GIEC inclou als paradigmes verbals, com a variants territorials, formes verbals restringides que tenen arrelament en alguna de les grans varietats geogràfiques, com ara les formes pures, en valencià i baleàric, dels verbs de la conjugació III *engolir, renyir, teixir* i altres (*engul, riny* i *tix*, al costat de *engoleix, renyeix* i *teixeix*), o com ara variants velaritzades de certs verbs de la segona conjugació en valencià (*òmplic* i *òbric*, corresponents a *ompló* i *obro*) o en valencià i baleàric (*òmpliga* i *òbriga*, corresponents a *ompli* i *obri*).

2) Revisió de la regulació de les formes del demostratiu

La gramàtica de 1933 (pàg. 57 i 100) establí, almenys en l'estil epistolar, tres graus de *dixi* per a la varietat normativa de tot el domini lingüístic, i proporcionava, com a unitats del demostratiu corresponents a aquests tres graus, les formes *aquest* (primer grau), *aqueix* (segon grau) i *aquell* (tercer grau). Per als dos primers graus, donava com a alternatives les formes *est* (primer) i *eix* (segon). Aquest precepte no ha arribat a cristal·litzar en la llengua estàndard, i ara la GIEC (pàg. 601) revisa la regulació d'aquest punt de la gramàtica, d'acord d'altra banda amb un coneixement més detallat del funcionament de la llengua. Així, la nova gramàtica distingeix, en primer lloc, entre parlars catalans que tenen dos graus de *dixi* i parlars catalans que en tenen tres. I,

en segon lloc, assigna, com a expressió de cada un d'aquests graus en cada un dels dos blocs de parlars, formes que no coincideixen del tot amb les que oferiria la gramàtica de 1933. D'aquesta manera, per als parlars amb dos graus de dixi, preveu els demostratius *aquest* (primer grau) i *aquell* (segon grau), i per als parlars que en tenen tres, els demostratius *este* (primer grau), *eixe* (segon grau) i *aquell* (tercer grau); en aquest cas el de segon grau també pot ser *aqueix* (cal notar el canvi de *est* i *eix* –arcaics– en *este* i *eixe*). La GIEC assenyala que tots dos sistemes són normatius.

3) Forma reforçada del pronom *es* davant de verb començat per [s]

Tot i que Fabra no va establir la prioritat de la forma *se* davant dels verbs que comencen amb [s] (no va indicar, per exemple, que *No se sap res* era preferible a *No es sap res*), en la pràctica moltes obres didàctiques indicaven que la primera possibilitat (*No se sap res*) era més adequada per a la llengua estàndard. Ara la GIEC assenyala que la forma plena, en aquests casos, és efectivament la més habitual en la llengua escrita, però recorda que la forma reforçada és igualment acceptable (pàg. 200).

4) Variabilitat de nombre dels noms en aposició *estàndard*, *model* i *fantasma*

Les oracions *Cal actuar segons els procediments estàndard*, *Consulteu els verbs model* o *Era una contrada plena de pobles fantasma* contenen un nom en aposició (*estàndard*, *model*, *fantasma*) que complementa el nucli del sintagma. La GIEC (pàg. 541) fa saber que els parlants de vegades perceben aquests noms com a adjectius, i que llavors és acceptable fer-los concordar (*procediments estàndards*, *verbs models*, *pobles fantasmes*), encara que en els registres formals es tendeix a no fer la concordança. La GIEC no ofereix, però, la llista completa d'aquests noms, sinó que es limita a dir que n'hi ha que admeten la variabilitat (els tres adduïts) i n'hi ha que no –o que no ho fan habitualment (*clau*, *límit*, *pilot*, *rècord*).

5) Variabilitat de nombre de cognoms i nissagues

La GIEC indica que, quan es fa referència genèricament a una nissaga el cognom de la qual té forma de singular (o a diversos dels membres que la integren), es pot mantenir invariable el cognom o bé adaptar-lo a una forma de plural: *els Bofarull* o *els Bofarulls*, *els Borbó* o *els Borbons*.

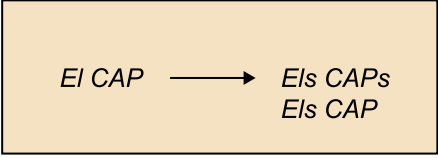
6) Variabilitat de nombre en les sigles

La tradició ortotipogràfica catalana condemna generalment la marca de plural en les sigles, i considera, doncs, que les sigles són invariables quant a nombre:

El CAP → *Els CAP*

La GIEC, però, admet la marca de plural, d'acord amb certes propostes que s'han fet sentir en els darrers anys (també accepta la sigla invariable), per a les sigles que no es formen a partir de sintagmes en singular i equivalen a noms propis (ONU) i per a les que no es formen a partir de sintagmes en plural (EUA):

El CAP → *Els CAPs*
Els CAP

7) Altres casos de variabilitat de nombre

En canvi, per als quantificadors *força*, *massa* i *prou*, la GIEC, tot i que constata que poden adoptar la forma plural en els registres informals, determina, d'acord amb la normativa tradicional, que aquesta forma plural «no transcendeix als registres formals» (pàg. 639-640). Així, una frase com *L'he vist forces vegades* és apropiada informalment, però cal que es transformi en *L'he vist força vegades* en el català estàndard.

Pel que fa al plural de mots com *desig* o *boig*, la GIEC avala la pràctica general actual de la llengua estàndard, que és escriure'n el plural amb la representació del suport vocàlic (*desitjos*, *bojos*), i fa notar que els plurals del tipus *desigs* i *passeigs* només són habituals «en la llengua escrita més formal» (pàg. 179). Quant al plural de mots com *bosc*, *llest* o *text* (pàg. 180), la nova gramàtica també avala la pràctica general actual de la llengua estàndard (*boscós*, *llestos*, *textos*), i remarca que les formes *boscs*, *llests* i *texts* es conserven, amb més o menys vitalitat, en parlars valencians i baleàrics, i –contràriament al que indica en relació amb mots com *desigs* o *boigs*– afegeix que mantenen força vitalitat en la llengua escrita i en els registres formals en general.

8) Casos d'interpretació difícil

En certs passatges la interpretació de la GIEC presenta certa complexitat. Quan es refereix a les formes plenes del pronom en posició proclítica (*me*, *te*, *se*, *ne*, *lo*, *los*, *nos*, *vos*), la gramàtica assenyala (pàg. 200) que l'ús d'aquestes formes és acceptable en la llengua oral en els parlars en què es mantenen, i tot seguit puntualitza que en la llengua escrita més formal són preferibles les formes reforçades i la reduïda *us* paral·leles. El dubte que apareix llavors és si en aquest punt l'expressió «llengua escrita més formal» equival a «llengua escrita

formal», és a dir, a l'estàndard general, o si es refereix a la modalitat de màxima formalitat, pròpia d'ocasions solemnes. D'acord amb la tradició normativa, però, sembla que hem d'interpretar que la primera opció és l'adequada.

Ens trobem amb el mateix problema quan la GIEC (pàg. 127, 217) descriu el fenomen de la variant *digue*, que és l'al·lomorf que adopta l'imperatiu *digues* quan apareix amb pronoms en posició enclítica: *digue-li* o *digue'm*. Altres casos esmentats són *Estigue't quiet* o *Tingue-ho present*. La gramàtica indica que aquest fenomen s'esdevé «col·loquialment», i es refereix a les alternatives *digues-me*, *estigues-te* i *tingues-ho* com «les solucions respectives més formals», que segurament cal considerar que estableix com a pròpies de l'estàndard. En canvi, un altre l'al·lomorf de *digues*, la variant *dis* (del valencià i el nord-occidental), que trobem en una frase com *Dis-me què vols* (pàg. 265), no és qualificada de col·loquial, i, per tant, potser cal pensar que és admissible en llengua estàndard.

És igualment difícil saber, en l'àmbit dels demostratius, quines normes han de seguir en els registres formals els parlars que tenen dos graus de dixi però fan servir les formes *este* (o *eixe*) i *aquell*. Com hem dit, la GIEC preveu el supòsit dels parlars catalans que tenen dos graus de dixi (que representem amb els demostratius *aquest* i *aquell*) i el dels parlars que en tenen tres (que representem amb els demostratius *este*, *eixe* i *aquell*), però no preveu el supòsit dels parlars que utilitzen *este* i *aquell* i tenen dos graus de dixi.

9) Normalització del truncament per la dreta i del sufix *-ble* amb bases nominals

Finalment, encara que es tracti d'aspectes de detall, convé destacar dos punts sobre formació de mots, el primer relatiu al truncament per la dreta i el segon al sufix *-ble*. Pel que fa al primer, cal recordar que les gramàtiques catalanes han indicat habitualment que, en el procediment lèxic de truncament, la modalitat tradicional en català és la del truncament per l'esquerra (*Josefina* → *Fina*; *Joaquim* → *Quim*). Per aquest motiu el truncament per la dreta ha estat vist com un castellanisme i, per tant, com un recurs inadequat per al català. La GIEC (pàg. 143), tot i que indica que el truncament per la dreta és un procediment recent i d'origen forà, no el condemna:

<i>Montserrat</i>	→	<i>Montse</i>
<i>Sebastià</i>	→	<i>Sebas</i>
<i>manifestació</i>	→	<i>mani</i>
<i>progressista</i>	→	<i>progre</i>

Pel que fa al segon punt, cal dir igualment que les gramàtiques catalanes assenyalen habitualment que els derivats adjectius en *-ble* es formen a partir de bases verbals (*acceptable*, *aconsellable*, *assolible*), i que, per tant, els derivats

en *-ble* a partir d'altres bases no pertanyen al sistema de la llengua. La nova gramàtica (pàg. 402), en canvi, legitima aquestes formacions (per exemple, *alcaldable* i *papable*, creades a partir de les bases nominals *alcalde* i *papa*), que d'altra banda trobem en el català corrent des de fa dècades.

6. Sintaxi

6.1. Introducció

La codificació sintàctica de Fabra està recollida en la *Gramàtica catalana* (1918) i en altres treballs com *Les principals faltes de gramàtica* (1925) o les *Converses filològiques* (1919-1928). Uns quants punts de sintaxi van ser objecte de revisió al llarg dels anys, i van quedar finalment fixats el 1933, en la setena edició de la *Gramàtica catalana*. En conjunt, l'organització normativa de la sintaxi va ser molt clara en uns aspectes, no tant en d'altres i en va deixar uns quants gairebé sense tractar. En contrast amb el que s'havia esdevingut amb l'ortografia i la morfologia, en la codificació sintàctica el pes de la llengua antiga va ser molt alt. Potser per això –perquè era conscient que alguns dels punts que establia podien ser difícils d'assimilar–, Fabra va mostrar en aquesta àrea una certa tendència a recomanar més que no pas a formular preceptes tancats.

Després de Fabra, i a partir de la publicació, el 1957, de l'article «Notes sobre alguns calcs sintàctics en l'actual català literari», de Ramon Aramon i Serra, els gramàtics i autors de manuals van contribuir a completar en part l'obra codificadora, de vegades cridant l'atenció sobre construccions inadequades que no havien estat tractades en la gramàtica oficial i de vegades fent notar que determinats usos més o menys nous presentaven una genuïtat dubtosa o eren calcs clars d'altres llengües. Però va ser sobretot a partir dels anys setanta que diversos estudiosos –principalment Joan Solà– van analitzar els punts de la normativa sintàctica que presentaven problemes perquè eren poc clars i provocaven vacil·lacions, perquè eren de difícil assimilació o perquè requerien més explicació i concreció. Aquesta dedicació va desembocar en llibres –alguns de títols ben explícits– com *Estudis de sintaxi catalana* (1971-1972), *Qüestions controvertides de sintaxi catalana* (1987) o *Sintaxi normativa: estat de la qüestió* (1994).

D'altra banda, cap a meitat dels anys vuitanta es va anar concretant un corrent d'opinió que sostenia que el model de sintaxi normativa que es difonia fins al moment era excessivament rígid i arcaïtzant, i que calia obrir la possibilitat que l'estàndard acollís certs trets de la llengua parlada considerats incorrectes (fins i tot algun castellanisme), perquè així s'obtindria una varietat general de referència més assequible i percebuda com a més natural.

Finalment, cal recordar que la teoria sintàctica i la sintaxi descriptiva han progressat espectacularment en els darrers cinquanta anys, i això ha permès aproximar-se a problemes de sintaxi normativa amb enfocaments i dades nous. Així, la publicació de la monumental *Gramàtica del català contemporani*

(2002), promoguda pel mateix Joan Solà, encara que és una obra descriptiva – no té intenció normativa –, va fer encara més evident que calia una certa revisió en profunditat d'un bon nombre d'aspectes de la codificació sintàctica.

Tot això explica que la sintaxi sigui la protagonista de la nova gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans (ocupa aproximadament dues terceres parts de l'obra). És cert que una gran quantitat de pàgines estan dedicades a la descripció d'aspectes sintàctics que no tenen repercussió normativa directa, però els punts normatius que han estat replantejats o reformulats són nombrosos. En primer lloc, la GIEC reconeix explícitament com a normatives construccions i variants sintàctiques que s'havien estès o generalitzat en la llengua estàndard durant els darrers anys (6.2.), de vegades com a resultat de la reivindicació expressa de certs autors. En segon lloc, la GIEC accepta usos que, tot i que també havien estat objecte de la reivindicació de certs autors, de fet no havien penetrat encara en la llengua estàndard, malgrat que de vegades fos gràcies a l'esforç ímprobe de professors, correctors i assessors (6.3.). En tercer lloc, la nova gramàtica admet construccions (fins ara excloses de la normativa) com a resultat de nous estudis i anàlisis sobre sintaxi catalana (6.4.). En quart lloc, la gramàtica acull en la llengua normativa certes construccions en contrast o en conflicte amb la tradició prescriptiva (6.5.). Cal fer notar, en relació amb tots aquests punts (6.2.-6.5), que la inclusió en la llengua normativa de noves construccions o unitats no va acompanyada de la corresponent exclusió de construccions o unitats que podrien considerar-se obsoletes o amb tendència a desestandarditzar-se, i que, per tant, l'estàndard que sorgeix de la nova normativa sintàctica de l'IEC és notablement més polimòrfic que el que existia fins ara.

La GIEC, en cinquè lloc, concreta i precisa aspectes que generaven vacil·lació o dubtes (6.6.). En sisè lloc, ratifica preceptes de la tradició normativa (6.7.). Finalment, cal afegir que la GIEC continua deixant fora de la llengua dels registres formals certes variants sintàctiques que són vives en la llengua general i que, de manera més o menys recurrent, han estat tema de debat entre els especialistes (6.8).

6.2. Reconeixement de construccions que s'havien estès o generalitzat en la llengua estàndard

Certs preceptes sintàctics de la gramàtica de 1933 havien quedat obsolets en la pràctica, i ara la GIEC confirma que ja no són vigents i ofereix com a alternativa vàlida la que correspon a l'ús més estès actualment. Es tractava fins ara, doncs, de casos de desconexió entre normativa i estàndard (vegeu el mòdul «Planificació, codificació i estandardització de les llengües»). És el cas del precepte que establia que el pronom *el* (i flexió) era l'únic possible com a atribut definit (en frases com *És el degà o no l'és?*), que ara queda invalidat, ja que també s'estableix com a correcte el pronom *ho* (*És el degà o no ho és?*). Igualment, la gramàtica de 1933 determinava que la preposició complexa *cap a* es redueix davant de demostratius (per exemple, *Es dirigien*

cap aquella muntanya), una norma que els gramàtics posteriors ben aviat van interpretar com a facultativa, poc recomanable o fins i tot inacceptable, de manera que en la prosa general era habitual trobar frases com *Es dirigien cap a aquella muntanya*. Ara la GIEC accepta aquesta variant (al costat de *cap aquella muntanya* i de *cap en aquella muntanya*). Tenim un altre exemple en la preposició *per* davant d'infinitiu final. La gramàtica de Fabra indicava que calia escriure *per a* si l'infinitiu final no depenia d'un verb d'acció voluntària, però feia anys que la pràctica més general era la d'usar *per*, davant d'infinitiu final, tant si l'infinitiu depenia d'un verb d'acció voluntària com si no. La GIEC confirma la validesa d'aquest ús (al costat, també, de l'altre, l'únic considerat normatiu fins ara).

Hi ha altres construccions fins ara no admeses per la gramàtica normativa que eren usades per amplis sectors professionals (sobretot dels mitjans de comunicació) i que, malgrat que no s'havien estès de manera general, apareixien sovint en textos diversos de caràcter estàndard, i hi havia autors que defensaven explícitament que calia acollir-los en la varietat general de referència. Són unes quantes de les construccions que en els darrers anys havien estat objecte de controvèrsia i de debat. És el cas de la combinació *l'hi* (corresponent a *la hi* i a *li ho*) en frases com *La llibreta, a la mare, ja l'hi donaré* i *Tot això, a la teva germana, l'hi diràs quan puguis* (fins ara només s'admetia *ja la hi donaré* i *li ho diràs quan puguis*); o de la combinació *n'hi* (corresponent a *li'n*) en una frase com *Necessitava feina, però ningú no n'hi donava* (fins ara només s'admetia *ningú no li'n donava*). També és el cas del relatiu *el que* (i flexió) en les relatives semilliures de persona (relatives substantives genèriques) –per exemple, *Els que no tinguin passaport que s'esperin en aquesta sala*– (fins ara només s'admetia *Els qui no tinguin passaport que s'esperin en aquesta sala*). I de la seqüència «*al* + infinitiu» amb valor temporal, fins ara exclosa de la llengua normativa (a favor de «*en* + infinitiu»). Altres fenòmens que reben aquest tractament són la caiguda de *no* en les construccions de doble negació (fins ara només era normativa una frase com *Ningú no ho sap*, i ara també ho és una frase com *Ningú ho sap*), la variant *no obstant* del connector parentètic *això no obstant* o *no obstant això*), el règim preposicional del verb *somiar* (*somiar en* i *somiar amb*, règims fins ara exclosos de la llengua normativa) o el règim indirecte dels verbs *preocupar* i *molestar* (fins ara admesos només com a rectors de complement directe).

6.3. Acceptació d'usos fins ara absents generalment de la llengua estàndard que certs autors havien proposat d'admetre

Hi ha altres construccions que en els darrers anys havien estat també objecte de controvèrsia i de debat, i que certs gramàtics i escriptors propugnaven que calia admetre en la llengua estàndard, però que malgrat això fins ara no havien transcendit als registres formals, encara que de vegades fos gràcies a l'esforç gegantí de professors, assessors i correctors. Són construccions que estaven clarament condemnades per la normativa, tot i que són habituals en la llengua espontània. N'és un exemple la possibilitat de mantenir les preposicions *amb*

i *en* davant de subordinada d'infinitiu. Així, si fins ara en una frase com *Comptava amb això* calia canviar la preposició quan el complement era una oració d'infinitiu (*Comptava a fer això*), ara també és normatiu no canviar la preposició (*Comptava amb fer això*). Tenim un altre exemple en l'estructura «*portar* + SN [indicador de temps] + gerundi/participi/SP», fins ara clarament condemnada, ara admesa (i que trobem, per exemple, en frases com *Porta anys dient el mateix* o *Porto dies sense dormir*).

6.4. Admissió de construccions com a resultat de nous estudis i anàlisis

En altres casos, sense que s'hagués produït necessàriament cap reivindicació explícita, la GIEC abona com a pertanyent a la varietat estàndard, sovint com a resultat d'anàlisis descriptives del sistema de la llengua més completes, un ús prou general i genuí de la llengua espontània que fins ara era considerat inadequat (o era ignorat). És el cas de la duplicació pronominal del complement indirecte *in situ* amb els verbs psicològics de la classe C, amb els verbs de necessitat o obligació i amb altres verbs. Així, si tradicionalment una frase com *Si no ho fas tu, li tocarà fer-ho a la Maria* era rebutjada (perquè conté el pronom *li* i el sintagma *a la Maria* i, per tant, una duplicació del complement indirecte), ara ja pertany a la llengua normativa. També és el cas de l'elisió del pronom *en* quan representa un complement d'origen en combinació amb pronom acusatiu de tercera persona. Així, si fins ara l'única pronominalització possible de la frase *Treu el iogurt de la nevera* era *Treu-l'en*, ara també ho és *Treu-lo*. Un altre fenomen d'aquesta mena tractat per la GIEC és el de la caiguda, amb certs verbs, de la preposició davant del pronom interrogatiu i de la conjunció *si*. La GIEC fa notar, així, que és admissible (tot i que no obligatòria) la caiguda de la preposició amb els verbs i predicats *dubtar de*, *recordar-se de*, *preocupar-se de*, *fixar-se en*, *dependre de* i *estar segur de* (en frases com *Dubtava per quin carrer passaria* o *No se'n recorda si ho va fer*).

Potser el cas més clar d'aquest supòsit és el de les tematitzacions (també anomenades *dislocacions*). La lingüística d'avui ha mostrat que frases com *A la Marta li agrada el futbol* o *De sucre no n'he portat* pertanyen al sistema de la llengua i, doncs, no poden ser rebutjades. Fabra (i sobretot els seus seguidors) havia indicat que en les oracions d'aquesta mena hi havia un pleonasme (una repetició innecessària) i que, per tant, calia reordenar-les –fora que es tractés de casos expressivament molt marcats– perquè esdevinguessin acceptables o, si més no, calia separar del cos de la frase l'element duplicat per mitjà d'una coma. La teoria sintàctica avui explica que hi ha un fenomen anomenat *tematització* (o *dislocació*), que consisteix en el desplaçament d'un constituent, quan no té rellevància informativa, a l'esquerra o a la dreta de l'oració. Aquest moviment implica necessàriament l'aparició d'un pronom de represa en la posició abandonada pel constituent mogut. La GIEC fa notar expressament que les tematitzacions a la dreta es marquen per mitjà d'una coma (*Deixa-la*

allí, la maleta), i que, en canvi, en les tematitzacions a l'esquerra la coma és opcional, i fins i tot s'hi sol evitar si els constituents són poc complexos (*La maleta la deixo aquí; D'avellanes no en vull més; A la Lluïsa això no li plau*).

6.5. Admissió de certes contruccions en contrast o en conflicte amb la tradició normativa

En altres punts la nova gramàtica més aviat ha sorprès, perquè accepta obertament en l'estàndard construccions que, encara que no sempre havien estat condemnades explícitament per Fabra, eren considerades clarament inadmissibles per la tradició normativa. En són exemple les locucions *degut a, donat que* i *al respecte*, la seqüència «verb semblar + verb ser» –que trobem en una frase com *Sembla ser que hi ha hagut problemes amb la distribució dels tríptics del congrés*, que fins ara era substituïda per *Sembla que hi ha hagut problemes amb la distribució dels tríptics del congrés*–, la correlació preposicional temporal «des de... fins a» amb caiguda de la *des* –per exemple, *de casa fins a l'institut*, fins ara substituïda per *des de casa fins a l'institut*– o l'elisió de la preposició del relatiu quan el relatiu fa en l'oració relativa la mateixa funció que l'antecedent en l'oració principal –per exemple, *No podem avançar si no comptem amb l'ajut que compten ells*, una frase típica de la llengua col·loquial que fins ara era substituïda en la llengua estàndard per *No podem avançar si no comptem amb l'ajut amb què compten ells* (o *amb l'ajut amb el qual compten ells*).

La posició de la GIEC també contrasta clarament amb la de la tradició prescriptiva, que era prou homogènia, en relació amb altres punts. Així, els manuals solen advertir sobre la conveniència de no abusar dels possessius, i una de les pautes que ofereixen és la d'evitar el possessiu que pot substituir-se amb naturalitat pel pronom *en*; evitar, doncs, una frase com *Demostraré la seva existència* si es pot reemplaçar per *En demostraré l'existència*. La GIEC, en canvi, desacredita aquesta pauta quan indica, sense valoració normativa, que en una oració com la segona (*En demostraré l'existència*) el pronom *en* pot ser substituït pel possessiu.

De vegades al contrast s'hi suma la percepció que la posició de la GIEC no és concloent. En relació amb el possessiu objectiu referit a coses, per exemple, d'una banda indica que «amb noms deverbals i de representació recórrer al possessiu per a expressar l'objecte o tema inanimat resulta forçat [...]. Quan l'antecedent és inanimat, prescindim del possessiu si queda a prop, dins la mateixa oració: *El mecànic, després de repassar el cotxe, ha dit que la reparació serà molt cara; El museu té problemes estructurals, però la junta de benefactors es farà càrrec de la restauració*» (pàg. 618). I tot seguit afegeix: «Però és possible, tot i que no és freqüent, que *seu* representi un posseïdor inanimat.»

Un altre cas de contrast és el de la distribució dels pronoms forts i els pronoms febles. La GIEC assenyalava que es poden alternar el pronom feble i el pronom fort (precedit de preposició) en la posició de complement preposicional de certs verbs. Així, informava que, davant una interpel·lació com *No parlis tant*

del teu fill, que embafes, es pot respondre dient *En parlo perquè no l'oblideu a l'hora de triar jugadors* o bé dient *Parlo d'ell perquè no l'oblideu a l'hora de triar jugadors*. I afegeix que el contrast entre totes dues variants és feble o inexistent. Es troba a faltar, però, més informació pràctica sobre l'alternança, ja que, si el contrast és feble o indiferent en certs casos, no ho és generalment. I la qüestió dels pronoms febles, precisament, és una qüestió que genera avui una gran preocupació entre docents i assessors lingüístics, i, per tant, seria lògic que la gramàtica proporcionés pautes d'ús més concretes.

6.6. Concreció i precisió sobre punts que generaven vacil·lació o dubtes

Certs aspectes de la sintaxi normativa generaven vacil·lació o dubtes perquè els preceptes corresponents estaven formulats de manera incompleta, ambigua o massa general o, simplement, perquè la gramàtica oficial no els tractava. La GIEC ofereix un esforç de concreció i proporciona informació precisa sobre uns quants d'aquests aspectes. Un d'aquests aspectes era la complexa casuística de l'ús de la preposició *a* en el complement directe, que ara la GIEC explica amb tota mena de detalls. Un altre és el dels supòsits que permeten l'ús del pronom personal *ell* referit a inanimat (a cosa). Un altre el de les preposicions que exigeixen el relatiu compost (com ara *contra*, cosa que fa inadequada una expressió com *la follia contra què lluitem*). Altres aspectes que resulten aclarits són el dels infinitius de verbs pronominals introduïts per *per* (o *per a*) que fan de complement final del nom, que poden anar amb pronom o sense (*Tenim pizzes per emportar-se* i *Tenim pizzes per emportar*); els dels infinitius finals introduïts per *per* (o *per a*) que fan de complement d'un nom amb sentit locatiu, que també poden anar amb pronom o sense (*un banc per seure-hi* i *un banc per seure*), o el caràcter normatiu del gerundi predicatiu.

6.7. Ratificació de preceptes de la tradició normativa

La GIEC ratifica la tradició normativa en certs punts sobre els quals no hi ha informació explícita en la gramàtica de 1933. Després de Fabra, els gramàtics i autors de manuals havien contribuït a completar en part l'obra codificadora, de vegades cridant l'atenció sobre construccions inadequades que no havien estat tractades en la gramàtica oficial i de vegades fent notar que determinats usos més o menys nous presentaven una genuïtat dubtosa o eren calcs clars d'altres llengües. Una part d'aquestes observacions de la tradició normativa posterior a Fabra han estat ara incorporades a la nova gramàtica. Entre aquestes es poden esmentar les que rebutgen el possessiu d'estereotip o ratificació (per exemple, *agafi el seu tiquet* quan el possessiu no afegeix res a *agafi el tiquet*), el relatiu *quan* introductor de complements nominals (per exemple, *Es van vendre la casa quan la guerra* en comptes de *Es van vendre la casa quan va hi va haver la guerra*), l'adjectiu *propi* com a equivalent de *mateix* (per exemple, *Va respondre el propi president* en comptes de *Va respondre el mateix president* –o el

president mateix–), la perífrasi de continuïtat «*venir + gerundi*» o la locució *a nivell de* amb valors figurats per als quals disposem d'expressions més precises i adequades.

6.8. Continuïtat en l'exclusió de certs trets o variants

Finalment, la GIEC continua deixant fora de la llengua dels registres formals certes variants sintàctiques que són vives en la llengua general i que, de manera més o menys recurrent, han estat tema de debat. Són variants que certs autors consideren que han de pertànyer a la llengua formal, tot i que no hi ha unanimitat en tots els casos. En relació amb certs casos la idea de l'acceptabilitat normativa està molt estesa, però en d'altres no. Entre aquestes variants que continuen fora dels registres formals hi ha la concordança del verb *haver-hi*, el manteniment de les preposicions davant la conjunció *que*, l'expressió de la intensitat i l'abstracció per mitjà de l'article *lo*, el futur de probabilitat, la seqüència de relatiu *el que és el mateix* o la variabilitat dels quantificadors *força*, *massa* i *prou*. La majoria d'aquestes variants s'accepten en els registres informals.

Bibliografia

Acadèmia Valenciana de la Llengua (2006). *Gramàtica normativa valenciana*. València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Acadèmia Valenciana de la Llengua (2016). *Diccionari normatiu valencià*. València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Badia i Margarit, Antoni Maria (1994). *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Bassols, Margarida; Rico, Albert; Torrent, Anna M. (ed.) (1997). *La llengua de TV3*. Barcelona: Empúries.

Bernal, Elisenda; Costa, Joan; Paloma, David (2012). «La codificació i l'estandardització del català avui». *Material docent del Mòdul 3 de l'assignatura La normativa de la llengua catalana*. Barcelona: UOC.

Bonet, Sebastià (1989). «Els manuals de gramàtica i la llengua normativa». A: Joan Martí, Lídia Pons i Joan Solà (ed.). *Actes de les Terceres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Castellanos, Joan A. (2004). *Manual de pronunciació. Criteris i exercicis d'elocució*. Vic: Eumo Editorial.

Coromines, Joan (1971). «Sobre l'elocució catalana en el teatre i en la recitació». A: Joan Coromines, *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor.

Costa, Joan (2008). «Qui codifica estandarditza». A: *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Castelló de la Plana en homenatge a les Normes de Castelló* (pàg. 87-99). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Cubells, Olga; Montserrat, Anna (ed.) (2007). «Entorn i vigència de l'obra de Fabra». *Actes del II Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra»*. Valls/Tarragona: Cossetània Edicions / Universitat Rovira i Virgili.

Ferrando, Antoni (ed.) (1990). *La llengua als mitjans de comunicació*. València: Institut de Filologia Valenciana.

Ferrando, Antoni (2006). «Percepció i institucionalització de la norma lingüística entre els valencians. panorama històric (1238-1976)». A: Antoni Ferrando i Miquel Nicolás (ed.). *La configuració social de la norma lingüística a l'Europa llatina*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. 189-251.

Ginebra, Jordi (2007). «Una primera anàlisi del DIEC2». *Llengua i ús* (núm. 40, pàg. 36-43).

Ginebra, Jordi (2016). «¿Quines normes sintàctiques hem d'ensenyar?». A: Núria Camps, Mariona Casas, Llorenç Comajoan, Teresa Puntí (ed.). *L'ensenyament del català als territoris de parla catalana. Estat de la qüestió i perspectives de futur* (pàg. 448-453). Vic: Universitat de Vic.

Ginebra, Jordi (2017). *La nova normativa de l'Institut d'Estudis Catalans. Guia pràctica*. Tarragona: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili.

Ginebra, Jordi; Solà, Joan (2007). *Pompeu Fabra: vida i obra* (cap. 7). Barcelona: Teide.

Gomà, Enric (ed.) (2015). *Canvi d'agulles. Per un català més ric, àgil i senzill*. Barcelona: RBA.

Institut d'Estudis Catalans (1990). *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana I. Fonètica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Institut d'Estudis Catalans (1992). *Proposta per a un estàndard oral II. Morfologia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Institut d'Estudis Catalans (1995). *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona/Palma/València: Edicions 3 i 4 / Edicions 62 / Editorial Moll / Enciclopèdia Catalana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Institut d'Estudis Catalans (1997). *Documents normatius 1962-1996. Amb les novetats del diccionari*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Institut d'Estudis Catalans (2007). *Diccionari de la llengua catalana* (2a edició). Barcelona: Edicions 62 / Enciclopèdia Catalana.

Institut d'Estudis Catalans (2016). *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Institut d'Estudis Catalans (2017). *Ortografia catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Lacreu, Josep (1990). *Manual d'ús de l'estàndard oral*. València: Universitat de València.

Mollà, Toni (1991). *La llengua dels mitjans de comunicació*. Alzira: Edicions Bromera.

Paloma, David; Rico, Albert (2000). *Diccionari de pronunciació en català*. Barcelona: Edicions 62.

Pérez Saldanya, Manuel; Rigau, Gemma (2005). «Variació gramatical i prescripció». A: Brauli Montoya Abat (ed.). *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (15 i 16 d'octubre de 2004)* (pàg. 109-124). Barcelona / València / Alacant / Castelló de la Plana: Institut d'Estudis Catalans / Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.

Pérez Saldanya, Manuel; Rigau, Gemma (2009). «Entre dues gramàtiques: de la descripció a la prescripció». A: Neus Nogué, Emili Boix, Sebastià Bonet, Lluís Payrató (ed.). *Joan Solà. 10 textos d'homenatge*. Barcelona: Empúries. 219-238.

Pla Nualart; Albert (2010). *Això del català*. Barcelona: Columna.

Pradilla, Miquel Àngel (ed.) (2001). *Societat, llengua i norma. A l'entorn de la normativització del català*. Barcelona: Alambor.

Ruaix, Josep (1995). *Observacions crítiques sobre el català d'avui*. 2 vol. Moià: J. Ruaix, editor.

Segarra, Mila (2006). «Tradició i modernitat en la configuració de la norma catalana a Catalunya». A: Antoni Ferrando i Miquel Nicolás (ed.). *La configuració social de la norma lingüística a l'Europa llatina* (pàg. 155-187). Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.

Solà, Joan (1977). *Del català incorrecte al català correcte. Història dels criteris de correcció lingüística*. Barcelona: Edicions 62.

Solà, Joan (1987). *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.

Solà, Joan (1994). *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.

Solà, Joan (1990). *Lingüística i normativa*. Barcelona: Empúries.

Solà, Joan (1999). *Parlem-ne. Converses lingüístiques*. Barcelona: Proa.

Solà, Joan (2003). *Ensenyar la llengua*. Barcelona: Empúries.

Solà, Joan (2009). *Plantem cara. Defensa de la llengua, defensa de la terra*. Barcelona: La Magrana.

Solà, Joan (2011). *L'última lliçó. Parlaments polítics i acadèmics*. Barcelona: Empúries.

Televisió de Catalunya (1995). *El català a TV3. Llibre d'estil*. Barcelona: Edicions 62.

Termcat (2005). *Manlleus i calcs lingüístics en terminologia*. Barcelona: Termcat.

Treballs de Sociolingüística Catalana (núm. 25). Monogràfic sobre implantació de la normativa.

Vallverdú, Francesc (1986). *L'elocució i ortologia catalanes*. Barcelona: Teide.

Vallverdú, Francesc (2000). *El català estàndard i els mitjans audiovisuals*. Barcelona: Edicions 62.

Vilà, Montserrat; Fargas, (ed.) Assumpta (1999). *Normativa i ús de la llengua*. Barcelona: Graó.